

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

II РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 72

София, понеделникъ 15 априль

1929 г.

81. заседание

Събота, 13 априль 1929 година

(Открито отъ подпредседателя А. Христовъ въ 16 ч.)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Понеже присъствуватъ нужното число народни представители, обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ народни представители: Мито Аврамчовъ, Еминъ Агушевъ Тахировъ, Любомиръ Айвазовъ, Василь Александровъ, Ставри Андреевъ, Драгомиръ Апостоловъ, Никола Аретовъ, Христо Баевъ, Милко Бечевъ, д-ръ Иванъ Бешковъ, Димитъръ Богдановъ, Иванъ Бомбовъ, Стефанъ Бояджиевъ, Илия Бояджийски, д-ръ Владимиръ Бурилково, Димитъръ Бъровъ, Ради Василевъ, Вълчо Даскаловъ Вълчовъ, Йорданъ Гавалюговъ, Хюсеинъ х. Галибовъ, Павелъ Георгиевъ, Стойчо Георгиевъ, Димитъръ Гичевъ, Георги Марковъ Дамьяновъ, Георги Данковъ, Панайотъ Данчевъ, Стою Джуджевъ, Владимиръ Димитровъ, Добри Димитровъ, Стефанъ Димитровъ, Момчо Дочевъ, Димитъръ Дрънски, д-ръ Цвѣтанъ Дяковъ, Георги Енчевъ, Трифунъ Ерменковъ, Борисъ Ецовъ, д-ръ Димо Желъзовъ, Станю Златевъ, Димитъръ Зографски, Димитъръ Ивановъ II, Василь Игнатовъ, Димитъръ Икономовъ, Георги Илиевъ, Иванъ Казанджиевъ, Атанасъ Каишевъ, Трифонъ Капитановъ, Димитъръ Каранешевъ, Левъ Кацковъ, Иванъ Кирпиковъ, Славейко Клисурски, Колю Кожаклиевъ, Велачко Кознички, Кузманъ Куневъ, Кънчо Кънчевъ, Коста Кулчевъ, Иванъ Лѣкарски, Александъръ Малиновъ, Атанасъ Малиновъ, Добри Манасиевъ, Димитъръ Мангровъ, Христо Мановъ, Христо Мариновъ, Кръстю Марковъ, Йосифъ Марулевъ, Тончо Мечарски, Петъръ Миновъ, Добри Митевъ, Иванъ Михайловъ, Минчо Мотевъ, Константинъ Муравиевъ, Досю Негенцовъ, Тодоръ Димовъ Некезовъ, д-ръ Борисъ Николовъ, Димитъръ п. Николовъ, Коста Николовъ, д-ръ Харалампи Орошаковъ, д-ръ Йовчо Пеневъ, Вичо Петевъ, Аврамъ Стояновъ, Александъръ Пиронковъ, Кръстанъ Д. Поповъ, Първанъ Първановъ, Георги Пъчевъ, Никола Пждаревъ, Александъръ Радоловъ, Христо Рашковъ, д-ръ Владимиръ Руменовъ, Стоименъ Савовъ, Янко Сакъзовъ, Никола Сапунджиевъ, Георги Семерджиевъ, Георги Симеоновъ, Боянъ Смиловъ, Никола Стамболиевъ, Христо Стаевъ, Стефанъ Стефановъ, Петъръ Стояновъ, Христо Стояновъ, Цено Табаковъ, Ангелъ Томчевъ, Желю Тончевъ, Недѣлко Топаловъ, Никола Търкалановъ, Ангелъ Узуновъ, Александъръ Хитриловъ, Кирко Цвѣтковъ Христовъ, Владимиръ Христовъ, Кръстю п. Цвѣтковъ, Цвѣтко Цвѣтковъ, Петъръ Цуцумановъ, Григоръ Чешмеджиевъ, д-ръ Никола Чирпанлиевъ, Теню Янгъзовъ, Димитъръ Яневъ, Илия Януловъ и Иванъ п. Янчевъ)

Съобщавамъ на Събранието, че председателството е решило отпускъ на следнитъ народни представители:

На г. Коста Николовъ — 1 день и

На г. Константинъ Муравиевъ — 1 день.

Освенъ това, следва да се разреши отпускъ отъ Събранието на следнитъ народни представители:

На г. Трифунъ Ерменковъ — 2 дни и

На г. Добри Даневъ Манасиевъ — 12 дни.

Които сж съгласни да имъ се разреши исканиятъ отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ — трето четене законопроекта за разрешаване на Казанлъшката градска община да сключи за смѣтка на Казанлъшкото българско училищно настоятелство заемъ въ размѣръ на 316.000 л. отъ Казанлъшката популярна банка.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Замѣстникъ-секретаръ И. Хрелопановъ (д. сг): (Прочита изцѣло законопроекта безъ измѣнение)

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ на трето четене прочетения законопроектъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 59)

Пристъпваме къмъ втората точка отъ дневния редъ — трето четене законопроекта за отстъпване Вардимъ-Новоградското държавно блато, Свищовска околия, на Велико-търновския окръженъ съветъ, за да го подобри и изпозва за срокъ отъ 25 години.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Замѣстникъ-секретаръ И. Хрелопановъ (д. сг): (Прочита изцѣло законопроекта безъ измѣнение)

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ на трето четене прочетения законопроектъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 60)

Пристъпваме къмъ третата точка отъ дневния редъ: второ четене бюджетопроекта за разходитъ по Министерството на земледѣлието и държавнитъ имоти за финансовата 1929/1930 г. — продължение разискванията.

Има думата народниятъ представител г. Славчо Дръновски.

С. Дръновски (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Безспорно е, че въпросътъ, който вчера и днесъ най-много интересува не само Парламента, но и всички обществени сѣди, отдѣлни лица и, ако щете, отдѣлнитъ политически групировки, е въпросътъ за повдигане на нашето земледѣлско производство, за модернизирването му и за увеличение доходността отъ единица площъ, защото отъ правилното поставяне и разрешение на този въпросъ ще зависи да можемъ въ най-близко бъдеще да заздравимъ нашето народно стопанство и по тоя начинъ да отговоримъ на ония финансови затруднения, предъ които днесъ, а утре, може би, още повече, ще бъде поставено нашето отечество. Отъ тукъ и голѣмиятъ интересъ, който буди бюджетопроектътъ на Министерството на земледѣлието.

Вземайки думата по тоя бюджетопроектъ, азъ ще се помъжа да набележа голѣмитъ, едритъ линии на нашата аграрна политика, като ще избѣгна подробноститъ, ще ги съпоставя съ бюджета и ще посоча доколко той отговаря

на тия едри линии, на тия едри шрихи на нашата аграрна политика, а тамъ, където политиката на Министерството на земледелието днесъ се отклонява отъ тѣхъ, ще я разкритикувамъ и ще покажа пътя, по който трѣбва да се върви.

Преди да сторя това, обаче, ще ми позволите нѣколко думи и числа, за да охарактеризирамъ нашето земледѣлско стопанство.

Г. г. народни представители! При съществуващитѣ географски отношения и поради близостта на две морета — Черно и особено Бѣлото море — България може да се подѣли на три отдѣлни географски области, отличаващи се по повърхнината, вътрешенъ строежъ и климатъ: северна, южна и югозападна. Процентно най-много земя се пада на пояса на морска височина отъ 100 до 200 м., което съставлява 29% отъ цѣлата територия; земята на пояса отъ 0 до 500 м. надъ морското равнище съставлява 64.5% отъ повърхнината на царството. Това е площта, пригодна за едно интензивно земледѣлско стопанство. Обработваемата земя презъ 1920 г. въ хектари е била 3.718.666, което съставлява 35.5% отъ цѣлата повърхнина. Въ 1921 г. обработваемата земя, въ която влиза засаденото и угарьта е 3.658.610 хектара или 35.47%. Въ 1922 г. имаме 3.653.325 хектара или 35.42% отъ цѣлата територия. Както виждате, г. г. народни представители, обработваемата земя въ течение на тия три години, макаръ и по-малко, е намаляла.

На 100 отъ цѣлата обработваема земя се падатъ презъ 1922 г. зърнени храни 59.28%, маслени и индустриални — 1.76%, варива — 1.57%, картофи — 0.25%, бостани — 0.72%, зеленчуци — 0.29%, фуражни растения — 14%, лозя — 1.32%, овощни градини — 0.29%, черничевы градини — 0.07%, розови — 0.13%. Всичко засѣта и засадена земя — 79.68%. Угарь — 20.32%.

Г. г. народни представители! Нашето земевладение, общо взето, е дребно. У насъ нѣма нито латифунди, нито ленни владения, нито едри стопанства съ хиляди декара, каквито има въ другитѣ страни. У насъ всѣки селяничѣ притежава повече или по-малко земя. На онѣзи отдѣлни стопани, които притежаваха по-малко земя и на онѣзи, които не притежаваха никакви земи, но пакъ добри стопани, съ закона за трудовата поземелна собственост, а по-късно съ закона за трудовитѣ стопанства се целѣше да се дотъкми необходимата имъ земя. Целъта бѣше да се създадатъ така нареченитѣ трудови или самозадоволяващи се стопанства. Нашето дребно земледѣлско стопанство по природа е трудово. Както знаете, въ него участвува стопанинътъ съ своя трудъ и съ тоя на челядта си. Азъ нѣма да влизамъ въ подробности дали съ закона за трудовитѣ земледѣлски стопанства ще могатъ да се постигнатъ ония цели, които си бѣхме поставили съ тоя законъ, защото по тоя въпросъ съмъ говорилъ много пъти и сега нѣма да се занимавамъ съ него. Надѣвамъ се, обаче, че като изключимъ частнитѣ земи, отчуждени по закона за трудовата поземелна собственост, които, по всичко личи, ще бждатъ върнати на стопанитѣ имъ, останалитѣ земи — общински мери, заклеявѣли гори и други; които се изключватъ отъ обекта на горското стопанство — ще послужатъ да задоволятъ дотолкова, доколкото такива земи има, пуждаещитѣ се безземелни и малоземелни.

Друга характерна черта на нашето стопанство, както казахъ, е че то е трудово. Това се само по себе си разбира. Нашето стопанство е същевременно и консомативно. Вие чухте вчера отъ речта на г. Янаки Молловъ, че близо 70% отъ онова, което се произвежда въ нашитѣ стопанства се консомира въ тѣхъ. Виждате, че три четвърти отъ нашето производство, особено въ дребнитѣ стопанства се консомира въ самитѣ тѣхъ. Характерната черта на дребното стопанство не е неговата малка земя, а е участието на стопанина, заедно съ своята челядъ въ обработката на това стопанство.

Що се отнася до голѣмината на отдѣлнитѣ пригезания, ще ви посоча само нѣколко цифри, за да имате представа за тѣхъ. До 2 хектара дребнитѣ стопанства съставляватъ 45-48%, отъ 2 — 10 хектара, или така нареченитѣ малки — 41-86. Значи отъ 2 хектара до 10 хектара съставляватъ 87-31. Отъ 10 до 30 хектара, или срѣдни стопанства, имаме 11-57, или отъ 2 хектара до 30 хектара или 300 декара имаме 98-88%. Съ една речъ остава само 1-12 за голѣмитѣ стопанства, отъ 30—100 декара, и надъ 100 декара, за тѣй нареченитѣ едри стопанства — 0.01%. Тия числа ги привеждамъ, защото нашата земледѣлска политика трѣбва да има предъ видъ това и трѣбва да бжде нагодена съ огледъ на нашитѣ действително дребни земледѣлски стопанства. Кол-

кото се отнася до размѣритѣ на всѣко друго притежание, ще приведа числа за две години, за 1897 г. и за 1908 г.

1897 г. дребни стопанства — 6.7%, 1908 г. — 6.9%, 1897 г. малки стопанства — 40.30%, 1908 г. — 42.3%, 1897 г. срѣдни стопанства — 35%, 1908 г. — 36.5%, 1897 г. голѣми стопанства — 9.1%, 1908 г. — 8.8%, 1897 г. едри стопанства — 6.5%, 1908 г. — 5.5%.

Виждате, г. г. народни представители, какъ голѣмитѣ стопанства, макаръ и бавно, отъ 1897 г. до 1908 г. намаляватъ за смѣтка на срѣднитѣ и малкитѣ стопанства. Тази тенденция не е само у насъ. Азъ съмъ ималъ случай и другъ пътъ тукъ да привеждамъ числа за това. Тази тенденция съществува и въ другитѣ страни: голѣмитѣ стопанства се намаляватъ по площъ за смѣтка на дребнитѣ, на малкитѣ и на срѣднитѣ.

Друга характерна черта на нашето земледѣлско стопанство е, че то е много парцелирано, много разпрѣснато. Имамъ числа за 1897 г. и 1908 г. Презъ 1897 г. притежанията сѣ били разпарцелирани на 7.982.355 парчета, а презъ 1908 г. — 9.877.708 парчета. Виждате, че парцелацията за този периодъ отъ 1897 г. до 1908 г. се е увеличила съ 23.7%. Днесъ въроятъно отдѣлнитѣ парчета надминаватъ цифрата 10 милиона.

Какво се пада сега срѣдно на едно притежание, колко парчета се падатъ на едно притежание? Азъ имамъ сведения пакъ за същитѣ години. Презъ 1897 г. на дребнитѣ стопанства се падатъ 2.9, а презъ 1908 г. — 2.7; презъ 1897 г. на малкитѣ стопанства се падатъ 13.7, а презъ 1908 г. — 14.4; презъ 1897 г. на срѣднитѣ стопанства се падатъ 22.6, а презъ 1908 г. — 25.2; презъ 1897 г. на голѣмитѣ притежания се пада 29.7, а презъ 1908 г. — 33.4; презъ 1897 г. на едритѣ стопанства се падатъ 32.6, а презъ 1908 г. — 40.8.

Г. г. народни представители! Виждате, че докато про странството на срѣдното, голѣмото и едрото притежание е останало почти същото, броятъ на парчетата се е увеличилъ. А това показва, че парцелацията на нашето земледѣлско стопанство става все по-голѣма и по-голѣма. Съпоставимъ ли тия цифри съ голѣмината на отдѣлнитѣ притежания, ще имаме: притежания отъ 1 до 2 хектара — 3 парчета, притежания отъ 2 до 10 хектара — 14 парчета, притежания отъ 10 до 30 хектара — 22 парчета за 1897 г. и 27 парчета за 1908 г.

Ясно е доколко е парцелирана земята у насъ и каква е голѣмината на отдѣлнитѣ парчета.

Притуримъ ли къмъ горната парцелация и неправилността на отдѣлнитѣ парчета ниви и далечината имъ отъ стопанския дворъ, явна става голѣмата нужда отъ така наречената аграрна реформа — комасация на земитѣ. Защото комасацията на земитѣ иде преди всичко да събере разпрѣснатитѣ парчета, да оправи тѣхната неправилна форма и по тоя начинъ да гарантира известна свобода и независимостъ въ организацията на отдѣлното стопанство, да направи стопанина по-свободенъ въ отглеждането на отдѣлнитѣ култури съ огледъ на пазара, да улесни и поевтини производството, да спести време и трудъ и т. н.

За тази аграрна реформа, г. г. народни представители, ще трѣбва и време, ще трѣбватъ и срѣдства. Това обаче, не прѣчи да пристѣпимъ частъ по скоро къмъ нейното осъществяване. Доколкото ми е известно, въ Министерството на земледелието работятъ законопроектъ за комасация на земитѣ. Азъ ще имамъ другъ пътъ случай да приказвамъ за значението на комасацията на земитѣ, обаче тукъ считамъ за нужно да обърна вниманието на г. министра върху три нѣща.

Първо, ще трѣбва още отсега да се направи всичко възможно, щото въ този законопроектъ за комасация на земитѣ — дано ми не тази година, макаръ и презъ есенната сесия на Камарата — да се създаде едно бюро или отделение, както щете го наречете, въ Министерството на земледелието, което да има за целъ преди всичко да направи всички проучвания, които ще трѣбва да предшествуватъ комасацията; второ, трѣбва да се подготви персоналъ, било агрономи, било юристи, било техници, и, трето, трѣбва идеята за комасацията на земитѣ да се пропагандира, да се популяризира между нашето селско население. Г. министърътъ на земледелието и въ комисията ни казва, че единко си села сѣ поискали комасация на земитѣ.

Г. г. народни представители! Искаха комасация на земитѣ и по-рано, когато провеждахме оземляването по закона за т. з. с. Но обикновено тѣзи, които искаха комасация на земитѣ разбираха я така: понеже сѣ по-близо до общи-

ната, тѣ редятъ общинскитѣ работи, ще могатъ да се вредятъ да взематъ хубавитѣ земи, а своитѣ земи, които сѣ по-далечъ, да такисатъ на другитѣ. И затуй отъ село Овча могила, кждето стана референдумъ за комасация, преди нѣколко дена дойде кметътъ да се оплаква, че населението било противъ комасацията.

Та, искамъ да кажа, че идеята за комасацията на земитѣ не е позната на нашето население, то си я представява въ свършено друга свѣтлина, не така, както е въ действителностъ. Ето защо, това бюро или отдѣление, което ще трѣбва да се учреди при Министерството на земледѣлието по законопроекта за комасация на земитѣ, трѣбва да има тази голѣма задача — заедно съ агрономическия персоналъ да пропагандира идеята за комасацията на земитѣ.

Разбира се, че въ този законопроектъ за комасация на земитѣ трѣбва да легне на първо време широкото поощряване на свободната комасация, за да може поне въ едно село отъ всѣка околия да се проведе пълна комасация така, както трѣбва, която да послужи за примѣръ на останалитѣ села, на останалитѣ населени пунктове въ отдѣлнитѣ околии.

Друго нѣщо въ свръзка съ бюджета и съ комасацията на земитѣ, на което искамъ да обърна вниманието на г. министра, е това, че въ бюджетопроекта кредитътъ за комасацията на земитѣ е предвиденъ въ глава VI — „Отдѣление за водитѣ“. Г. г. народни представители! Това е — да ме извинява г. министърътъ — ни въ клинъ, ни въ ржавъ. Комасацията на земитѣ е работа на отдѣлението за земледѣлието. Защото комасацията на земитѣ, преди да бѣде технически въпросъ, тя е стопански въпросъ. Агрономътъ е, който ще рѣши стопанската задача на комасацията, и следъ туй идатъ юридическиятъ и техническиятъ задачи. По-рано въ другитѣ държави е ставало въпросъ дали юриститѣ да дирижиратъ института за комасацията на земитѣ или агрономитѣ, но никога не е ставало споръ дали агрономитѣ трѣбва да го дирижиратъ или техници-инженери. Въ Бавария и други мѣста тоя въпросъ е разрешенъ въ полза на агрономитѣ. И азъ смѣтамъ, че г. министърътъ на земледѣлието и народнитѣ представители ще направятъ добре, ако предвидениятъ въ бюджета кредитъ за комасация на земитѣ се пренесе отъ отдѣлението за водитѣ въ отдѣлението за земледѣлието, като се остави единъ общъ кредитъ, който да се изразходва съобразно закона за комасацията на земитѣ, който впоследствие ще бѣде прокарванъ презъ Народното събрание.

Разбира се, че ведно съ комасацията на земитѣ ние ще се натъкнемъ и на нуждата отъ прокарване на канали, отводняване на блатата и други — за което съмъ ималъ другъ пътъ възможностъ тукъ да говоря и затова сега нѣма да се спирамъ, а ще мина по-нататъкъ.

Г. г. народни представители! Що се отнася до периода, въ който днесъ се намира нашето земледѣлско стопанство, може да се каже, че то преживява онзи периодъ, въ който плодородието на почвата се възстановява чрезъ черната угарь. Още сме въ началото, когато черната угарь се замѣня било съ бобови, било съ фуражни, било съ окупни растения; съ други думи, ние имаме до известна степенъ двуполната система, а въ нѣкои наши области, кждето се култивира захарното цвекло, ако има едно правилно редуване на отдѣлнитѣ култури, ние вече можемъ да имаме пълна триполна система. Разбира се, въ това отношение не можемъ да теглимъ една линия, да отсѣчемъ и да кажемъ: тукъ е двуполна система, тамъ е триполна система, защото можемъ да намѣримъ нѣкъде да се минава къмъ една вече по-добра зърнена система. Тѣ сѣ отдѣлни стопанства. Но когато нашето земледѣлско стопанство излиза отъ своя натураленъ видъ и минава вече въ триполната система — въвеждането на окупни растения, замѣняването на угарята до известна степенъ съ крѣмно цвекло, фуражни и бобови растения — тъкмо тогава земледѣлското стопанство почва да чувствува нуждата отъ кредитъ. И ние виждате, че и у насъ създаването на земледѣлскитѣ кооперации, които иматъ своето начало отъ преди две и повече десетилѣтия, съпада именно съ този периодъ на нашето земледѣлско стопанство, когато то излиза отъ своя натураленъ видъ и почва да минава въ една по-висша полска система.

Г. г. народни представители! Вчера ние чухме отъ г. Янаки Молловъ, той ви изреди факторитѣ на земледѣлското производство, какво е тѣхното значение и тѣхното правилно съчетание — земята, труда и капиталата. Когато става дума за кредитъ, естествено е, че той е единъ отъ най-

важнитѣ фактори въ нашето земледѣлско стопанство. Въ това отношение у насъ има единъ централенъ институтъ — Земледѣлската банка — който е *par excellence* една кооперативна централа, имаме и повече отъ 1.700 земледѣлски кооперации. Тѣ сѣ именно институтитѣ, които ще трѣбва да набавятъ нужния кредитъ на нашето земледѣлско стопанство, главно краткосрочния кредитъ. И азъ смѣтамъ, че политиката на Земледѣлската банка трѣбва да бѣде такава, нейнитѣ капитали да бѣдатъ по такъвъ начинъ организирани, че да бѣдатъ отправени именно чрезъ тия кредитни институти — земледѣлскитѣ кооперации, които сѣ най-близо до селянитѣ, които най-добре познаватъ тѣхнитѣ нужди — за да може при нужда въ най-кратко време нашиятъ селянинъ да получи нужния кредитъ и да посрещне нуждитѣ на своето стопанство. Разбира се, въ този кредитенъ институтъ, който разполага съ голѣми срѣдства, трѣбва да бѣде застъпенъ, дотолкова до колкото нуждитѣ на земледѣлското стопанство отговарятъ, и ипотечниятъ кредитъ, т. е. дългосрочниятъ кредитъ. По тѣзи въпроси азъ съмъ ималъ възможностъ и другъ пътъ да приказвамъ; сега само ги споменавамъ.

Г. г. народни представители! Имаме 1.700 земледѣлски кооперации, въ които сѣ организирани повече отъ 200.000 стопани. Само тия две цифри ни показватъ отъ какво голѣмо значение е, ако дейността на Министерството на земледѣлието — респективно, дейността на нашитѣ агрономи, на нашитѣ катедри и на нашитѣ агрономически институти — бѣде отправена именно чрезъ тѣзи земледѣлски кооперации. Защото за никого не е тайна, че въ кредитната кооперация сѣ събрани най-интелигентнитѣ, най-добритѣ стопани, и именно чрезъ тѣхъ би могло да се действува при всички мѣроприятия въ нашето земледѣлско стопанство. И азъ смѣтамъ, че нѣма защо да търсимъ друга срѣда, кждето нашитѣ агрономи да пласиратъ своята дейностъ; и Министерството на земледѣлието нѣма защо да търси друга срѣда, кждето да пласира своитѣ срѣдства и своитѣ мѣроприятия за повдигане на нашето земледѣлско стопанство, освенъ нашитѣ селски кредитни кооперации.

Тукъ трѣбва да спомена, че грѣшка стана при политиката, провеждана отъ Министерството на земледѣлието отъ две години насамъ, гдето, отъ една страна, министерството игнорира тия кооперации за една широка дейностъ въ земледѣлско отношение и, отъ друга страна, като видѣ, че доставенитѣ земледѣлски машини и оръдия не могатъ да се пласиратъ така бързо, както се предполагаше, нареди, щото насила да се даватъ на земледѣлскитѣ кооперации. По този начинъ и тамъ, гдето имаше кооперации, подготвени да поематъ дълото на нашето земледѣлско въздигане, на подобрене на нашето земледѣлско стопанство, тия кооперации, като бѣха обременени насила съ задължения, за които тѣ често пъти не сѣ имали срѣдства, до известна степенъ охладнѣха къмъ ония институти, чиято политика тѣ трѣбваше да провеждатъ.

Тукъ му е мѣстото да отбележа, или по-право да предупредя, че готвенитѣ измѣнения въ закона за насърчение на земледѣлското производство — азъ не зная дали ще бѣдатъ въ тая форма, въ която сѣ днесъ — предвиждатъ начини на действие, които не сѣ нищо друго, освенъ една диктатура въ нашето стопанство, а, ако щете, и една диктатура върху нашитѣ кредитни кооперации. Азъ смѣтамъ, г. г. народни представители, че всѣкъде можемъ насила да провеждаме мѣроприятия или да диктуваме, но никога не въ земледѣлското стопанство, никога не въ стопанскитѣ институти. И затова въ това отношение министерството трѣбва да се корегира. Впречемъ, законопроектътъ още не е окончателенъ.

Нашитѣ земледѣлски кооперации днесъ страдатъ, първо, отъ липса на подготвенъ персоналъ и, второ, отъ липса на достатъчни срѣдства. Разбира се, тия голѣми срѣдства, които се харчатъ за мѣроприятията по земледѣлието, ако последнитѣ биха се провеждали чрезъ земледѣлскитѣ кооперации, щѣха да стигнатъ.

Обаче азъ смѣтамъ, че грѣшка бѣше — това го казахъ и миналата година — гдето открихме Висшата кооперативна школа. Въместо нея, ние трѣбваше да откриемъ една низша кооперативна школа, която да подготви низшия персоналъ за нашитѣ кредитни кооперации. За никого не е тайна, г. г. народни представители, че тамъ, гдето има подготвени касиеръ-дѣловодители, земледѣлскитѣ кредитни кооперации проспериратъ, иматъ успѣхъ; тамъ, дето нѣма подготвенъ персоналъ, тѣ едва крѣгатъ, едва изживяватъ,

или служат само, за да раздават кредит, но далеч не сж подготвени да изпълнят своята задача, която е: рационализиране на нашето земеделско стопанство. Толкова по кредита и кредитният кооперации.

Казахъ ви, г. г. народни представители, че сегашната стопанска система се характеризира съ замѣнката на частъ отъ угарѣта съ фуражъ. Ще ви приведа числа.

Въ 1897 г. сме имали орна земя 3.000.000 хектара, отъ които заета 63,2%, а угаръ 36,8%; въ 1911 г. сме имали кръгло 3½ милиона хектара орна земя, отъ която заета 78,7%, а угаръ 21,3%. Виждате какъ угарѣта постепенно намалява. А угарѣта въ едно земеделско стопанство е признакъ на неговата екстензивност. Виждаме още, че въпрѣки увеличението на орната площъ, угарѣта намалява. Този процесъ продължава. Въ 1922 г. сме имали орна площъ кръгло 3.700.000 хектара, отъ която заета 80%, а угаръ 20%. А съ какво се замѣня угарѣта, както постепенно намалява? Замѣня се съ фуражни, индустриални и търговски растения. Разбира се, увеличението на площѣта, засѣта съ тия култури, се дължи и на това, че се засѣватъ съ тѣхъ новоразорани мери и заклеявѣли гори, които сж изключени отъ обекта на горското стопанство.

Успоредно съ горния процесъ имаме видими признаци на едно по-голямо внимание къмъ скотовъдството, особено къмъ говедовъдството и отчасти къмъ коневъдството, свиневъдството и т. н. Признакъ на това по-голямо внимание къмъ нашето скотовъдство сж, преди всичко, скотовъдните дружества, които имаме у насъ. Г. г. народни представители! Доскоро нашето скотовъдство бѣше независимо, бѣше отдѣлно отъ земеделското стопанство, отъ чистото земеделѣе, защото нашиятъ добитѣкъ се отглеждале само на пасището. Днесъ, обаче, отъ цифритѣ, които ви посочихъ, вие видѣхте, че наредъ съ зърненитѣ храни, които доминиратъ въ нашето земеделско стопанство, 14% отъ обработваемата земя е вече заета съ фуражни растения; а по-голямото застъпване на фуража въ нашето земеделско стопанство е признакъ, че отиваме къмъ подобрене на нашето скотовъдство.

Въ 1911 г. сме имали кръгло 140.000 хектара засѣти съ фуражни растения, а въ 1922 г. — 510.000 хектара. Виждате, че въ единъ периодъ отъ 11 години площѣта, засѣта съ фуражни растения, се е почти учетворила. А въвеждането на кръмнитѣ растения иде да намали, както видѣхте, площѣта на черната угаръ, иде да внесе известно разнообразие въ нашето земеделско стопанство — вмѣсто еднообразието, за което вчера г. Молловъ ви говори като единъ дефектъ — иде по-нататѣкъ да увеличи дохода; а най-важното е, че въвеждането на кръмнитѣ растения, на фуражнитѣ растения, иде да прехвърли частъ отъ тежестѣта въ нашето земеделско стопанство отъ зърненитѣ храни, които го характеризиратъ днесъ, върху скотовъдството.

За никого не е тайна, г. г. народни представители, че животинскитѣ продукти иматъ по-висока цена, повече се търсятъ, има повече пазари за тѣхъ, и тѣхната цена не е подхвърлена на такива колебания, на каквито е подхвърлена цената на зърненитѣ храни, тѣхната цена е по-постоянна. Следователно, една отъ голѣмитѣ задачи на нашата земеделска политика, респ. мѣроприятията на Министерството на земедѣлието, трѣбва да бждатъ отправени преди всичко къмъ подобрието на нашето скотовъдство. А то значи въвеждането на кръмнитѣ растения, на окопнитѣ растения, които служатъ за фуражъ, и едновременно подобрене расата на нашия добитѣкъ. Въ това направление, г. г. народни представители, трѣбва да бжде използвана въ най-широкъ размѣръ частната инициатива. Имамъ, както видѣхте маса скотовъдни дружества, тукъ-тамъ имаме вече и млѣкарски дружества, отдѣлни стопанства, които сж приспособени да допринесатъ нѣщо за подобрене на нашето скотовъдство. Въ това отношение, казвамъ, трѣбва всичко да се направи, за да се поощри частната инициатива, било въ лицето на отдѣлнитѣ стопани, било въ лицето на отдѣлнитѣ кооперации или скотовъдни дружества.

За подобрието на нашето скотовъдство трѣбва да се работи въ две направления. Преди всичко — подобрене млѣчността на нашата крава. Г. г. народни представители! Вчера отъ цифритѣ, които г. Молловъ ви приведе и затова азъ нѣма да ви привеждамъ такива, вие видѣхте, че за единъ петгодишенъ периодъ млѣчността на нашата искърска крава е повдигната отъ нѣкакви 800 литри годишно вече надъ 2.000 литри; съ 1.300 литри е повдигната годишната млѣчностъ на нашата крава въ единъ периодъ само отъ 5 години! Това показва, че между искърския добитѣкъ или

тоя по рѣката Янтра или Витъ могатъ да се намѣрятъ екземпляри съ голѣма млѣчностъ. И една отъ задачитѣ на Министерството на земедѣлието е да открие тѣзи екземпляри, да основе стада въ държавнитѣ заводи и по този начинъ да се създадатъ гнѣзда и замѣнимъ полека-лека всички ония крави въ нашитѣ стопанства, които иматъ по-малка млѣчностъ.

Друго едно направление, въ което трѣбва да работи Министерството на земедѣлието, то е снабдяването на нашитѣ общини съ необходимитѣ млѣжки разплодници. Както знаете, и въ бюджета има предвидени срѣдства за това, но сж недостатъчни; всѣка година се откупватъ млѣжки телета, които се оставятъ на доотглеждане въ държавнитѣ заводи и подире се раздаватъ на общинитѣ, за да служатъ за млѣжки разплодници. Като говоря, че тукъ трѣбва държавата да се намѣси и да иждивява повече срѣдства за подобрене на нашето скотовъдство, азъ имамъ предъ видъ именно, че подобрието на нашето скотовъдство трѣбва да има за основа главно опита. Това, което се прави въ „Клементина“, това, което можемъ да правимъ въ други държавни заводи, това, което може да прави държавата, естествено е, не може да го прави нито отдѣлното скотовъдно дружество, ако не бжде подкрепено съ нуждитѣ срѣдства отъ държавата, нито отдѣлнитѣ стопанинѣ. И затова, казвамъ, нашитѣ опитни институти трѣбва да работятъ въ това отношение и да бждатъ не само повече по количество, но и да бждатъ снабдени съ всичко необходимо, за да могатъ въ едно кратко време действително да допринесатъ оная полза, която може да се очаква отъ тѣхъ. Въ това отношение, подчертавамъ, Министерството на земедѣлието досега много малко е правило. Докато въ другитѣ области на земеделското стопанство може въ по-кратко време да чакаме резултати, тукъ, въ скотовъдството, резултатитѣ ще дойдатъ малко по-бавно и затова трѣбва колкото се може по-бързо Министерството на земедѣлието да постави просперитѣта, подобрието на нашето скотовъдство на базата на опитнитѣ институти, било краварници, било отдѣлни стада и т. н.

Що се отнася до птицевъдството, азъ имамъ случай и другъ пътъ да говоря за него. Ще спомена сега само, че въ това направление се работи, че при наличността на птицевъдната станция въ София вече се прави доста, за да можемъ полека-лека да подобримъ нашето птицевъдство. Нѣма да се спирамъ на неговото значение. Вие знаете, че въ последнитѣ години износътъ на яйцата е достигналъ до 500—600—800 милиона лева, а съ едни малки усилия ние можемъ да достигнемъ и милиардъ. Следователно, макаръ и птицевъдството да е единъ дребенъ отрасълъ, той е отъ значение и заслужава вниманието на министерството, респ. на нашата земеделска политика.

Толкова по птицевъдството.

Ще кажа нѣколко думи по-специално за земедѣлието, за отдѣлнитѣ земеделски култури.

Признакъ на прогресъ и въ това отношение е увеличаването площѣта, както ви казахъ преди малко, на масленитѣ и индустриалнитѣ растения. Така, напр., за 1912 г. имаме 37 хиляди хектара, засѣти съ маслени и индустриални растения. Въ 1922 г. вече имаме 65.000 хектара — това важи особено за слънчогледа, мака и памука. Захарно цвекло въ 1911 г. има само 3 хиляди хектара, въ 1923 г. — 25 хиляди хектара.

Т. Христовъ (д. ст): Сега колко е?

С. Дръновски (з): Сега трѣбва да е надъ 30.000 хектара.

Г. г. народни представители! Нашата земеделска политика въ областѣта на масленитѣ култури трѣбва да си постави за задача задоволяване поне нуждитѣ на нашия консоматоръ вътрѣ въ страната. Ние днесъ внасяме отъ вънъ кръгло за 200 милиона лева масла. А вие знаете — азъ още въ началото на речѣта си казахъ — че ние имаме отлични условия за масленитѣ растения и въ Северна България, а особено въ Южна България, и можемъ преспокойно при една по-усилена работа въ това отношение въ нѣколко години да задоволимъ всички нужди на нашата вътрешна консомация и да не става нужда да внасяме отъ вънъ масла. Така ние ще спестимъ тѣзи 200 милиона лева, които днесъ изнасяме.

Г. г. народни представители! Ще кажа две думи и за захарното цвекло. Нашата политика въ това отношение, а, бихъ прибавилъ, и политиката на захарнитѣ фабрики, които сж заинтересовани въ това отношение, трѣбва да

бъде: повдигане дохода отъ декаръ земя, засѣта съ захарно цвекло. Вчера чухте отъ г. Молловъ, че у насъ срѣдното производство захарно цвекло отъ декаръ е къмъ 1.250 до 1.500 кгр., когато въ другитѣ страни то е надъ 3.000 кгр. И ако днесъ има споръ — а знаете, че въ 1924 г. този споръ се изрази доста остро, и стана нужда да се намѣси и държавата, захарнитѣ фабрики бѣха затворени, селянитѣ не сѣяха цвекло, и съ това нашето селско стопанство понесе грамадни загуби, които се изчисляватъ надъ 400—500 милиона лева — ако за цвеклото производителъ иска висока цена, иска много, а фабрикантътъ дава по-малко, то е, защото преди всичко срѣдното производство цвекло отъ декаръ у насъ е малко, къмъ 1.500 кгр. най-много. При тая цена, която даватъ днесъ захарнитѣ фабрики, ако ние имаме 3.000 кгр. или надъ 3.000 кгр. срѣдно производство, естествено е, че стопанинитѣ ще бѣде предоволенъ отъ това, което му се плаща. Азъ не казвамъ, че днешната цена на цвѣклото е висока — далечъ отъ менъ тая мисль — но казвамъ, че ако ние увеличимъ доходността на декаръ цвекло надъ 3.000 кгр., естествено е, че нашиятъ стопанинъ ще бѣде доволенъ и тогава този остъръ споръ, който днесъ съществува между захарнитѣ фабрики и цвеклопроизводителитѣ, ще изчезне или най-малко ще бѣде съвършено намаленъ. Ето защо една отъ задачитѣ на нашата земеделска политика и на нашитѣ захарни фабрики трѣбва да бѣде повдигане доходността на декаръ земя, засѣта съ цвекло.

Що се отнася до памука, азъ и другъ пѣтъ съмъ ималъ случай да говоря на тая тема тукъ. Сега ще спомена само, че разширяването на тая култура трѣбва да върви успоредно съ увеличаването нуждитѣ на нашитѣ памучни фабрики и работилници.

Г. г. народни представители! Азъ нѣма да отрека желанието на г. министра на земедѣлието да увеличи, колкото се може по-скоро, производството на памукъ. Неговото желание преди 2—3 години бѣше да увеличи засѣтата площъ съ памукъ отъ 30 хиляди декара на 250—300 хиляди декара. Обаче азъ и тогава му казахъ, че при увеличаване производството на памука непременно ще последва и намаляване на неговитѣ цени, а това ще убие охотата на нашитѣ производители да сѣятъ памукъ. Ето защо трѣбва да застанемъ на базата, на която сме застанали и по въпроса за производството на захарно цвекло: ведно съ ония институти — фабриктѣ и работилницитѣ — които се интересуватъ отъ тая култура, да работимъ съ огледъ на разставането на нуждитѣ отъ суровъ памукъ.

Но, г. г. народни представители, вие чухте отъ единъ отъ ораторитѣ, ако се не лъжа отъ г. Ради Василевъ, че ние днесъ внасяме крѣгло за единъ и половина милиарда лева суровъ памукъ и памучни прежди. Азъ не знамъ, дали бихме могли да задоволимъ всички наши нужди отъ памукъ и памучни произведения съ разширение на памучната култура у насъ, но азъ мисля, че постепенно, при една системна работа, подиръ 5—10 години ще можемъ да намалимъ най-малко наполовина вноса на памукъ и памучни прежди. Трѣбва Министерството на земедѣлието да направи всичко възможно, щото нашитѣ опитни институти, нашитѣ опитни полета да ни покажатъ кои сортове памукъ сѣ най-подходящи за нашитѣ условия, кои даватъ най-много влакно, за да сѣемъ ония сортове, които ще бѣждатъ най-доходни за нашето земеделско стопанство. Нѣма нужда да говоримъ за условията. Независимо отъ това, че и въ Северна България тукъ-тамъ се отглежда памукъ, най-вече въ Южна България, пѣкъ и въ Петричко и Неврокопско, наредъ съ другитѣ интензивни култури, трѣбва да бѣде застъпенъ и памукътъ.

За тютюна ще спомена само, че той вече се прибира въ своитѣ естествени райони. Остава само да подготвимъ условията за задържане онѣзи пазари, които досега сме завоювали, а, ако можемъ, да спечелимъ и нови пазари. Но заедно съ това ние трѣбва да основемъ нужнитѣ опитни институти, които да ни посочатъ най-добритѣ сортове тютюни, които подхождатъ за нашитѣ условия, а същевременно да привикнемъ нашето население къмъ една правилна манипулация.

Г. г. народни представители! Що се отнася до нашето зърнено производство, азъ ще призная, че Министерството на земедѣлието полага известни усилия за увеличаване зърнено производство било съ една по-добра техника въ земедѣлието, по-свършени земеделски оръдия и машини, било съ по-добра обработка на земята или пѣкъ съ въвеждане на нови сортове, които досега сѣ били изтък-

нати като най-добри на мѣстна почва. Но мене миналата година ми се зададе отъ тукъ (Сочи дѣсницата) единъ въпросъ: дали нашата стопанска политика трѣбва да бѣде ангажирана преди всичко за увеличаване зърнено производство? Когато ние имаме, както ви казахъ и въ началото на речта си, различни условия, при които нашето земеделско стопанство може да бѣде специализирано, както въ Южна България; когато ние можемъ да отглеждаме интензивни и скѣпни култури, било памукъ, било сусамъ, било слѣнчогледъ, било тютюнъ — дали ще трѣбва да спремъ нашето внимание върху увеличаване засѣтата съ зърнени храни площъ? Не знамъ утре, когато Русия стѣпи на краката си и стане отново доставчикъ на зърнени храни, дали нашитѣ зърнени храни биха намѣрили добри цени и дали нашиятъ стопанинъ би намѣрилъ смѣтка въ зърнено производство. Дали тѣкмо тогава нѣма да настѣпи криза и тогава нашето зърнено производство ще трѣбва полека-лека да бѣде замѣнявано съ други култури. Мисльта ми е, че макаръ да поощряваме зърнено производство, трѣбва да държимъ смѣтка за всички ония култури, които сѣ специфични за нашитѣ условия. Че нашето срѣдно производство на зърнени храни е подъ нормата, това, мисля, го чухте отъ г. Моллова. Отъ изнесенитѣ отъ него цифри вие видѣхте, че въ страни като Германия, Дания и другаде производството на зърнени храни е два пѣти, три пѣти, даже три и половина пѣти по-големо, отколкото срѣдното наше производство на зърнени храни. Азъ казвамъ, че има мегданъ за разширяване засѣтата съ зърнени храни площъ у насъ, както и за увеличаване дохода на декаръ, на единица площъ, която се засѣва. Разбира се, Министерството на земедѣлието върши това съ въвеждането на новитѣ сортове пшеница № 16, 14, 8, 7 и т. н. Но трѣбва веднага да добавя, че се направиха грѣшки, които днесъ полека-лека почватъ да се поправятъ. Думата ми е за много бързото — не знамъ дали да употребя думата безразборното — разпространение на тия сортове. Г. г. народни представители! Единъ сортъ пшеница, каквато е, напр., пшеницата № 14 или № 16, добитъ въ Русенско, при едни климатически и почвени условия, не може да бѣде пенкилеръ, не може да вирѣе на всички мѣста въ нашата страна, при други климатически и почвени условия. И азъ смѣтамъ, че грѣшката бѣ тѣкмо въ това, дето разпространението на тия сортове не се постави преди всичко на почвата на опита. Азъ и другъ пѣтъ съмъ ималъ случай да ви привеждамъ примѣра съ Чехословашко, кѣдето, преди създаването на Чехословашката република, бѣха добити по пѣтя на опита 17 константни сорта пивоварски ечемикъ. Но следъ освобождението на Чехословашко стана нужда чехитѣ да типизиратъ своето производство. Трѣбваше тия 17 сорта да бѣдатъ подложени на нови опити и отъ тия 17 сорта да избератъ само 5, които бѣха препорѣжани за Чехословашко. По този начинъ се достигна до типизиранието на пивоварския ечемикъ въ Чехия, каквѣто се търси въ Германия и другаде, за да го изнасятъ въ голѣми количества.

Естествено е, че когато говоримъ за зърнено производство, трѣбва да кажемъ, че задачата на нашата земеделска политика трѣбва да има за целъ типизиранието на нашитѣ зърнени храни, за да можемъ да изнасяме единъ типъ храни и то въ по-големо количество.

Но отъ тази година Министерството на земедѣлието е наредило да се почнатъ системни опити при отдѣлнитѣ агрономства съ нашитѣ сортове пшеница № 16, 14 и пр., а да се поправи грѣшката, която стана по-рано съ тѣхногъ така бързо разпространение.

Г. г. народни представители! Дължа да отбележа, че и това — макаръ и една крачка напредъ — не е достатъчно, и да ме извини г. министрътъ на земедѣлието, но и това ще бѣде една грѣшка. Нашиятъ агрономъ, който знае при какви условия е поставенъ да работи и какъ денонощно не, ами и дѣлникъ и празникъ трѣбва да бѣде на работа по села и канцелария, той нѣма време за да обзаведе системни опити съ тия нумера. Ето защо, азъ смѣтамъ, че резултатитѣ отъ тия опити нѣма да бѣждатъ такива, каквито сѣхъ да бѣждатъ, ако това се възложеше на нашитѣ опитни институти, или, най-малко, тия опити, провеждани отъ агрономитѣ, да бѣждатъ подъ строгата контрола на нашитѣ опитни институти. Само тогава ние можемъ да бѣдемъ сигурни, че онова, което ни покаже опитътъ, то ще бѣде думата на земеделската наука, на опита. И азъ смѣтамъ, че, още докато не е рано, тия опити трѣбва да се поставятъ подъ ведението на нашитѣ опитни институти; иначе, ще се натъкнемъ пакъ на грѣшки, и не отъ нежелание, и не отъ неумение на агронома, но отъ това, че той

нѣма време, за да провежда опита така, както би трѣбвало да се проведе единъ опитъ.

Наредъ съ това, за разпространението на тия сортове пшеници, както съмъ изтъквалъ и другъ пътъ, трѣбваше да се възползуваме отъ семепроизводнитѣ дружества, които чрезъ една системна работа и на базата на строгия коптроялъ, ще могатъ да ни дадатъ действително онова, което ние очакваме отъ тѣзи сортове пшеница.

Г. г. народни представители! За да видите, че тия нови сортове не могатъ да бждатъ пенкилеръ за всички условия у насъ — почвени и климатически — ще ми позволите да ви цитирамъ само нѣколко думи отъ една статия, писана отъ единъ нашъ специалистъ по тоя въпросъ. Той казва: (Чете) „Ние знаемъ, че нѣма универсални сортове, т. е. такива, които при всѣкакви условия — климатически, почвени културни и др. — да се отличаватъ съ своитѣ по-добри качества. Напротивъ, при едни условия даденъ сортъ може да бжде най-подходящъ и да стои по доходността най-високо; при други — сѣщиятъ сортъ ще даде по-низкъ доходъ, защото всѣки сортъ е носителъ на известни качества, които може да прояви или не, въ зависимостъ отъ това, дали сѣ налище климатическитѣ, почвенитѣ и други условия, които той изисква“.

Ето защо предприетото отъ г. министра въ това направление, за да се подложатъ на опитъ при отдѣлнитѣ условия въ нашата страна тия нумера, казвамъ, е добро начало, обаче притурямъ, това трѣбва да бжде поставено подъ строгата контрола на нашитѣ опитни институти, за да имаме сигурно проведени опити, на които можемъ да се доверимъ.

Що се отнася до голѣмитѣ доставки на земледѣлски орждия и машини, г. г. народни представители, безъ да отричамъ значението на техниката въ нашето земледѣлско стопанство, или изобщо въ земледѣлското стопанство, ималъ съмъ и другъ пътъ случай да изтъкна, че масовата доставка на всевъзможни орждия и машини и начинътъ, по който стана тѣхното разпространяване, не даде очакванитѣ резултати. Ето, имаме вече трета година, откакто тия земледѣлски орждия и машини сѣ доставени, но голѣма частъ отъ тѣхъ не сѣ още пласирани. А и тия, които сѣ пласирани, благодарение на това, че нашето население не е подготвено да си служи съ тѣхъ, и днесъ тѣ не сѣ така използвани, както трѣбва да бжде използвана една машина въ земледѣлско стопанство. Казахъ ви, техниката не е всичкото, макаръ че тя има и своето значение. Никой не отрича значението нито на пуга, нито на грапата, нито на редосѣялката, обаче въ тѣхната доставка трѣбваше една по-голѣма системностъ, за да може действително да бждатъ по-добре използвани въ отдѣлнитѣ земледѣлски стопанства, и по тоя начинъ нѣмаше нужда да харчимъ въ едно такова кратко време стотици милиони, които преспокойно можеха да бждатъ използвани въ другитѣ области на нашето земледѣлско стопанство, било въ иригации, било въ опитното дѣло и т. н.

Г. г. народни представители! Съ тия нѣколко думи азъ ви очертахъ едритѣ линии, по които трѣбва да се движи нашата земледѣлска политика въ областта на скотовѣдството, на земледѣлието — на двата главни клона въ нашето земледѣлско стопанство. И останалитѣ клонове — било лозарство, било бубарство, било пчеларство и т. н. — не сѣ безъ значение, обаче тѣ сѣ на второ мѣсто. Главнитѣ клонове, на които днесъ се базира нашето земледѣлско стопанство и на чиято организация трѣбва да се обърне най-голѣмо внимание, то е чистото земледѣлие въ връзка съ нашето скотовѣдство.

Г. г. народни представители! Когато говоримъ за тия отрасли, при нашата дейностъ, или при дейността на нашитѣ агрономи долу всрѣдъ земледѣлското население, трѣбва да се внимава, щото тая дейностъ да бжде цѣлостна, да не бжде откъсълена, било въ постройка на курникъ, било въ доставка на семе и т. н. На земледѣлското стопанство трѣбва да се гледа като на единъ организъмъ, като на едно цѣло и, съобразно съ условията, трѣбва да бждатъ нагледени както отдѣлнитѣ клонове, така сѣщо и отдѣлнитѣ култури въ земледѣлското стопанство. Дейността на министерството така, както е провеждана до днесъ, е откъсълена. И азъ смѣтамъ, че това е единъ голѣмъ дефектъ, една голѣма грѣшка на нашата земледѣлска политика днесъ. Защото, както ви каза и г. Молловъ вчера, въ земледѣлското стопанство ние не трѣбва да гледаме дохода само отъ единъ клонъ — било отъ скотовѣдство, било отъ земледѣлие, или отъ винарство; дохода трѣбва

да го търсимъ отъ цѣлото стопанство, за която целъ то трѣбва да бжде подходяще организирано. Разбира се, че тая организация трѣбва да има предъ видъ и пазари, и мѣстни условия — съ една речъ шаблонността тукъ не е позволена. При тая организация на земледѣлското стопанство не трѣбва да се дава нищо излишно, нищо, което би обременило бюджета на стопанина, нищо, което би поскъпило производството на продукта отъ земледѣлското стопанство.

И ето защо, когато се говори за доставка на земледѣлски орждия и машини, когато се говори за постройка на модерни обори, курники и пр., всичко това, г. г. народни представители, трѣбва да става съ огледъ, преди всичко на податнитѣ сили на земледѣлското стопанство и съ огледъ на условията, при които то е поставено. Защото едно дребно земледѣлско стопанство отъ 10—15 декара, както знаете, е чисто трудово стопанство, то не дава никакъвъ чистъ доходъ, и когато вие го обремените съ единъ плугъ, съ една брана, съ единъ култиваторъ, естествено, то ще бжде дотолкова обременено, щото не ще може действително да посрѣща своитѣ задължения. Въ земледѣлското стопанство, както и въ другитѣ стопански отрасли, трѣбва да играе калемътъ, смѣтката, и само онуй, въ което има смѣтка, трѣбва да бжде предвидено въ тоя организационенъ планъ и застъпено дотолкова, доколкото е нужно, за да се осигури, както ви казахъ, въ края на краищата най-голѣмиятъ доходъ отъ цѣлото земледѣлско стопанство.

Говорейки за мѣроприятията въ нашето земледѣлско стопанство, не мога да не спомена нѣколко думи и за нашето опитно дѣло. Г. г. народни представители! Не знаемъ, но отъ нѣколко години на това опитно дѣло като че-ли тежки нѣкаква тежка присѣда. То е въ немилостъ предъ тия, които днесъ провеждатъ нашата земледѣлска политика. За всичко има срѣдства, за него нѣма срѣдства. Другаде може да се харчатъ десетки милиони лева, даже на отдѣлни стопански организации може да се даватъ милиони, обаче нашитѣ опитни институти — поне тия, които имаме днесъ — не сѣ объзаведени така, че да отговарятъ на своето назначение. Нашитѣ опитни институти днесъ сѣ просто въ невъзможностъ да работятъ. Азъ знамъ, че г. министърътъ, както и другъ пътъ е казвалъ, пакъ ще каже: „Нѣма срѣдства. Обмислямъ начина, по който да можемъ да се снабдемъ откъжде съ голѣми срѣдства, защото тукъ ще трѣбватъ не 3, не 5, не 10 милиона, но ще трѣбватъ много повече милиони, за да може да поставимъ нашето опитно цѣло на неговата висота“. Г. г. народни представители! Това е вѣрно, но, азъ смѣтамъ — понеже съ нашия бюджетъ, така както е, се даватъ достатъчно срѣдства — ние можехме да съкратимъ кредититѣ по други параграфи, въ други области, за други мѣроприятия, но трѣбваше, преди всичко, да дадемъ кредити за нашето опитно дѣло. Азъ ви казахъ и по-рано, просперитетътъ въ нашето земледѣлско стопанство, всичкитѣ мѣроприятия, които се провеждатъ тамъ, трѣбва да легнатъ на базата на опита. Преди всичко опитниятъ институтъ трѣбва да каже своята дума по едно мѣроприятие и следъ това да бжде то проведено въ широка практика.

Ние имаме законъ, създаденъ презъ 1924 г., за опитното дѣло, но той още не е приложенъ. Въ него е предвиденъ единъ висшъ съветъ по опитното дѣло. Досега този съветъ не е виканъ, за да се вземе неговото мнение. Предвиждатъ се нови институти по опитното дѣло, безъ последниятъ да бжде питанъ — да е казалъ своята дума. Азъ смѣтамъ, г. г. народни представители, че неприлагането този законъ, ако не е нѣщо друго, е най-малко една грѣшка и, за да се избѣгнатъ всички ония грѣшки, които и другъ пътъ имахъ случай да спомена тукъ и сега споменахъ, въ областта на нашата земледѣлска политика, за да се избѣгнатъ нови грѣшки въ опитното дѣло, г. министърътъ трѣбваше обязательно да свика този висшъ съветъ по опитното дѣло и да вземе неговото компетентно мнение по всички онѣзи мѣроприятия, които сѣ били предвидени въ тая областъ.

Г. г. народни представители! Че опитното дѣло е занемарено, това е известно. Че то не е въ състояние да даде оная дейностъ и ония резултати, които очакваме, това сѣщо е явно. За него, както ви казахъ, нѣма срѣдства. За Земледѣлското дружество въ 3 години се дадохъ 7 милиона лева. Тия милиони може-би да бждатъ употребени най-добре, но азъ смѣтамъ, че, преди да се даде на Земледѣлското дружество, трѣбваше да се даде на нашитѣ опитни институти. На Земледѣлското дружество се даватъ

500.000 л. за борба съ болести. Ами ние имаме фито-патологически отдел при Централната земеделска опитна станция в София, но за нея няма средства, за да може да си набави най-обикновените нѣща и да може да работи. На Земеделското дружество се дават грамадни средства за предприемане опити съ изкуствени торове. Ами ние имаме в Централната земеделска опитна станция в София отдел за почвите, който трѣбва да се занимава и който се занимава именно и съ торовите опити, но той няма средства. Ето защо, като не отричамъ, че и Земеделското дружество може да дойде на помощ, било съ своите торови опити, било съ своята опитност за борба съ разнитѣ болести, азъ казвамъ, че трѣбваше преди всичко, тия опитни институти, които сме създали, да ръководятъ цялата работа, а всички други институти да имъ дойдатъ на помощ.

Казахъ ви, че научниятъ опитъ е и трѣбва да бѣде основата на всички мѣроприятия, които се предвиждатъ въ областта на земеделското стопанство. Нека се надѣваме, че г. министърътъ, който обеща, че ще намѣри средства за опитното дѣло, ще ни сезира въ скоро време съ специаленъ законопроектъ, за да можемъ действително да повдигнемъ не само тѣзи опитни институти, които имаме, но и ония, които тепърва трѣбва да се откриятъ, на онай висота, която тѣ заслужаватъ. Вѣрно е, че сега въ бюджетопроекта се предвижда откриването на две овощарски станции — въ Кюстендилъ и въ Дръново — но ние имаме нужда отъ тютюневи станции, имаме нужда отъ нови скотовъдни станции, имаме нужда отъ копринарски станции и т. н.

Г. г. народни представители! Нѣколко думи и за останалите отрасли за нашето земеделско стопанство. Преди всичко ще се спра на нашето лозарство. Както знаете, отъ нѣколко години то преживява криза, и, ако държавата, репективно Министерството на земеделието не се яви навреме съ своите мѣроприятия, за да бѣде то подпомогнато, тая криза действително ще стане много голѣма. Известно ви е, че ние имаме едно, макаръ и малко, надпроизводство на вино годишно отъ 20—25 до 30 милиона литри, които трѣбва да бѣдатъ изнесени навънъ. Въ това отношение дейността на Министерството на земеделието трѣбва да бѣде отправена, преди всичко, за подпомагане винарските кооперации, отъ една страна, и, отъ друга страна, въ тяхното съюзяване, за да можемъ да типизираме нашето вино, та по тоя начинъ да можемъ да извасяме единъ или нѣколко типа вино на външния пазаръ. Наредъ съ това неговата дейностъ трѣбва да се простре и въ намиране на пазари или въ запазване на тѣзи, които имаме днесъ. Нека отбележа, че въ това отношение, следъ толкова години, най-после въ този бюджетопроектъ сѣ предвидени малко средства за намиране на пазари и за подпомагане на нашите винарски кооперации.

Г. г. народни представители! При другъ случай азъ съмъ повдигалъ въпроса за акциза и ако и тукъ ще спомена две думи за него, то е, защото съмъ тамъ, че той не е само фискаленъ въпросъ. Преди да бѣде тоя въпросъ фискаленъ, той е стопански. Азъ не единъ път съмъ ималъ случай да изнеса, че акцизътъ върху виното и върху материалитъ, отъ които се вари ракия, въ днешната си форма е една съществена спънка за развитието на нашето винарство. И азъ съмъ тамъ, че по тия въпроси Министерството на земеделието не трѣбва да бѣде чуждо, не трѣбва да се мисли, че по тия въпроси трѣбва да има инициатива само Министерството на финансите. Както ви казахъ, този въпросъ, преди да бѣде фискаленъ, той е стопански. И инициативата за премахването на акциза и замѣняването му било съ данъкъ върху декаръ, било съ данъкъ върху доходъ отъ декаръ лозе и т. н., трѣбва да бѣде дѣло, преди всичко, на Министерството на земеделието.

Овощарството. Частната инициатива въ това отношение е вземала голѣми размѣри. И азъ, както другъ пътъ съмъ споменавалъ, Министерството на земеделието вече няма нужда да поддържа толкова голѣми овощни разсадници, когато имаме частни разсадници; то не трѣбва да се явява като конкурентъ на частната инициатива.

Д. Гичевъ (з. в): Даже трѣбва да ги поощрява.

С. Дръновски (з): Да, трѣбва да ги поощрява. — Държавата дори трѣбва да се яви като инициаторка въ всички области на нашето земеделско стопанство или трѣбва да предостави не частъ, а голѣма частъ въ това отношение на частната инициатива. Та, казвамъ, въ произвеждането ос-

бено на разсадненъ материалъ, частната инициатива е взела такива голѣми размѣри, че съ едно слабо подпомагане, или по-право да не се прѣчи на частните разсадници отъ държавните, преспокойно може да бѣде задоволена нашата страна съ нужните овощни материяли. Наредъ съ тая дейностъ, азъ съмъ тамъ, че Министерството на земеделието има една много по-голѣма и много по-съществена задача, кѣдето действително частните лица не могатъ да се явятъ като инициатори, защото трѣбватъ много средства, и кѣдето именно държавата трѣбва да се яви като инициаторка. Тая задача е въ областта на опитното дѣло, въ основаването на опитни овощни станции, на помологически институти и т. н.

Г. г. народни представители! Днесъ за днесъ ние имаме 89 сорта ябълки, 45 сорта круши, 9 сорта череши, 9 сорта праскови и т. н. Ябълката и крушата, които могатъ да съставляватъ предметъ на търговия, на промишленостъ, иматъ, както виждате, 89 и 45 сорта, а една Калифорния, която днесъ храни и България съ ябълки, има не повече отъ 4-5 сорта. Ето една отъ голѣмите задачи на Министерството на земеделието. Въ тия помологически институти, въ тия опитни станции отъ тия 89 сорта ще трѣбва да се видятъ кои сортове подхождатъ най-много за нашите условия, та тѣ да се отглеждатъ, тѣ да се разпространяватъ. По тоя начинъ ще можемъ да създадемъ типъ овощия въ нашата страна, ще можемъ да имаме тяхното масово изнасяне навънъ. Германците идватъ да купуватъ ябълки у насъ. Но, като отидатъ въ Кюстендилско, отъ единъ сортъ ябълки могатъ да купятъ 1, 2, 3 вагона, а на тяхъ имъ трѣбватъ 50, 60, 100 вагона. Създаването на такива сортове плодове е една отъ голѣмите задачи на Министерството на земеделието. Въмѣсто да произвежда материали, нека министерството да сведе своята дейностъ къмъ това, што отъ тия многобройни сортове да избере най-доходните, най-подходящите за нашите условия и по този начинъ да създадемъ така нареченото промишлено овощарство, за да можемъ да задоволимъ не само нашите нужди отъ плодове, но и да станемъ экспортна страна на ябълки, круши и други плодове.

За копринарството азъ говорихъ надълго и нашироко миналата година. Министерството на земеделието провежда една политика, която, за мене поне, така ми се вижда, има мѣсто за съмнение, дали може да даде ония резултати, които се очакватъ. Мисълта ми е за черничевите ливади. Азъ не знамъ доколко тѣ ще отговорятъ на нашите условия и доколко тѣ могатъ да послужатъ за масово отглеждане на буби. Съмтамъ, че въ това отношение Министерството на земеделието щѣше да направи по-добре, ако наредъше да се произведатъ нѣколкогодишни опити при нашите опитни институти — въ бубарската станция въ Враца и другаде нѣкъде — за да можемъ действително да установимъ дали тия черничевы ливади така, като днесъ се препорѣчва да бѣдатъ масово засаджани, ще дадатъ очакваните резултати. Да не се забравя и друго, че масовото отглеждане на пашкули, безъ да сме подготвили пазаритъ, безъ да сме осигурили пазаритъ, азъ съмъ тамъ, че ще бѣде една голѣма грѣшка — не, то ще бѣде една прѣчка може би за нормалното развитие на тоя клонъ отъ нашето земеделско стопанство.

Г. г. народни представители! Не е въпросъ само за външни пазари. Пазарътъ и вътрѣ не е организиранъ. Миналата година въ Северна България пашкулитъ се продаваха по 50—60 л. килограмътъ, когато другаде се продаваха по 100 л. И азъ ви казвамъ, че тамъ, кѣдето пашкулитъ се продаваха по 50—60 л., хората купуваха листа скѣпо и прескѣпо; тази година тия хора няма да се решатъ да отглеждатъ буби. Ето защо азъ съмъ тамъ, че и въ това отношение трѣбва да бѣдемъ много внимателни. Ние можемъ да увеличимъ на единъ пътъ производството, но това ще трае за една година, а следъ това ще го сведемъ може би подъ нормата, която има отъ преди години — около два милиона килограма.

Минавамъ къмъ въпроса за земеделската просвѣта. Няма да говоря нито за земеделските катедри, нито за зимните земеделски училища, нито за сѣрнитѣ земеделски училища, нито за девическите практически земеделско-домашински училища. Миналата година имахъ случай подробно да изложа предъ васъ моето мнение по тия институти и няма защо да го повтарямъ пакъ. Обаче ще кажа нѣколко думи само за допълнителните земеделски училища при прогимназиите. Безспорно е, както казахъ и миналата година, това сѣ ония институти, които ще донесатъ земеделската култура въ нашето село. Ония деца, момчета и момичета, които свършатъ прогимназия, ако мо-

гати да минатъ презъ допълнителнитѣ земледѣлски училища, кждето ще бждатъ запознати съобразно мѣстнитѣ нужди съ ония въпроси, по които тѣ трѣбва да бждатъ ориентирани, съ въпроситѣ около земледѣлското стопанство или около кѣшното домакинство, естествено е, че тия деца следъ минаванетоъ презъ тия допълнителни земледѣлски училища при нашитѣ прогимназии ще бждатъ много по-добри стопани и стопанки, отколкото ония, които не сѣ свършили тия училища. Но, г. г. народни представители, и тукъ малко се бърза. Откриватъ се нови училища преди да бждатъ добре обзаведени съществувашитѣ. Азъ имамъ случай, както миналата, така и тая година, да се срещна съ ръководители на тия училища. Нашитѣ общини гледатъ презъ прѣсти на тѣхъ. Тѣ смѣтатъ, че тия училища трѣбва да бждатъ обзавеждани отъ държавата, респ., отъ Министерството на земледѣлието. Всички даватъ за основнитѣ училища, всички даватъ за прогимназиитѣ, но нищо не даватъ за допълнителнитѣ земледѣлски училища. Мисълта ми е да не бързае да откриваме нови училища, защото и безъ това ония, които ги ръководятъ днесъ, не сѣ доволни отъ резултатитѣ, които даватъ днесъ допълнителнитѣ земледѣлски училища. Това се дължи на недостатъчната, недобрата организация на тия училища, а не на това, че тия институти нѣматъ мѣсто въ нашата страна — да не бжда криво разбранъ.

Но, г. г. народни представители, въ свръзка съ тоя въпросъ, въ свръзка съ реорганизацията на нашата образователна система — вие знаете, че скоро ще се внесе новъ законопроектъ за народната просвѣта — повдигна се въпросътъ и за допълнителнитѣ земледѣлски училища. Повдигна го единъ господинъ, който е ималъ случая нѣколко месеца да ръководи едно допълнително земледѣлско училище и който дава една идея, която и азъ ще лансирамъ предъ васъ, защото тя заслужава да бжде изучена и, ако се намѣри за умѣтна, може да бжде възприета и приложена у насъ. Този господинъ, ръководителъ на едно допълнително земледѣлско училище, казва: (Чете) „Отъ това кратко стоене моето впечатление е, че тѣзи училища сѣт — голѣма дума е казалъ — „едно недомислие. Училища безъ помѣщения, безъ покѣщнина, безъ пособия, безъ програма, безъ учебници, безъ учители и ученици — това сѣ нашитѣ допълнителни земледѣлски училища“. Може би е малко пресилено това мнение, но въ него има нѣщо вѣрно.

По-нататкъ, като има предъ видъ бждещата организация на нашето образователно дѣло и като се знае, че имаме надъ 1.400 допълнителни земледѣлски училища, отъ които по бюджетопроекта освенъ новитѣ 10, които предвиждаме, се издържатъ и 79 такива; освенъ това, като се знае, че независимо отъ пособията, които трѣбва да има всѣко училище, трѣбва да има и най-малко и двама-трима учители, което ще коштува много на държавата, че изобщо много срдѣства трѣбва да иждивимъ за тѣхъ — този господинъ казва: не би ли било добре, ако вмѣсто отдѣлни допълнителни земледѣлски училища при прогимназиитѣ, отъ материята, която се изучава днесъ въ нашитѣ прогимназии се изхвърли частъ, и се вмѣкнатъ, вмѣсто нея, ония предмети, които се изучаватъ въ допълнителнитѣ земледѣлски училища, и по този начинъ онова, което се изучава днесъ въ допълнителнитѣ земледѣлски училища, да се минава презъ курса на прогимназиитѣ?

Добритѣ страни на това мнение сѣт: първо, че нѣма да се харчи за отдѣлни допълнителни земледѣлски училища, и второ, че всички ония младежи, които минаватъ презъ прогимназията, ще бждатъ запознати съ материята около земледѣлското стопанство, която се преподава въ допълнителнитѣ земледѣлски училища. А вие знаете, че днесъ не всички, които свършватъ прогимназия, минаватъ презъ допълнителнитѣ земледѣлски училища. Значи по тоя начинъ ние бихме имали много повече питомци, бждещи стопани и стопанки, които ще бждатъ запознати съ земледѣлието и клоноветъ му.

Г. г. народни представители! Азъ казахъ въ началото, че лансирамъ това мнение само като една идея, азъ не препорѣчвамъ това да бжде веднага въведено. Нека то да бжде предметъ на проучване и, ако се види, че е умѣстно, да се направи.

Д. Даскаловъ (з. в): Г. Дръновски! Само че при прогимназиитѣ нѣма стопанство, дето практически да се прилагатъ тѣзи познания, както това става при обучението при допълнителнитѣ земледѣлски училища.

С. Дръновски (з): Да, но презъ лѣтото може да се нареди младежитѣ да отиватъ въ стопанства и тамъ да се

запознаватъ съ практиката, както се прави и днесъ. Презъ зимата тѣ не могатъ да ходятъ въ стопанствата. Това трѣбва да става презъ други сезони на годината. Същото може да става и когато тѣ сѣ ученици отъ прогимназиитѣ.

Другъ единъ въпросъ въ връзка съ нашата земледѣлска политика е въпросътъ, г. г. народни представители, за земледѣлската индустрия. Тя трѣбва да бжде червената нишка въ нашата земледѣлска политика. Всички ония земледѣлски отрасли, които могатъ да бждатъ индустриализирани, естествено е, че трѣбва да бждатъ предметъ на грижитѣ на нашата земледѣлска политика, респ. на Министерството на земледѣлието. Последното трѣбва да се грижи и за млѣкарската индустрия, и за винарската индустрия, и за маслената индустрия, както и за редъ други индустрии, които сѣ въ връзка съ нашето земледѣлско стопанство.

Наедно съ това ние трѣбва да осигуримъ, както споменахъ и преди малко, и пазаръ на земледѣлскитѣ продукти. Г. г. народни представители! Пазарътъ е стимултъ за всѣко производство. Търси ли се единъ продуктъ, плаща ли се достатъчно, има ли цена — той бързо се разпространява. За примѣръ въ това отношение може да ни послужи тютюнътъ, който безъ министерството да го подпомага въ годинитѣ следъ войнитѣ, когато Турция и Гърция по известни намъ причини не можаха да участвуватъ въ износа на тютюна въ Родопитѣ, отъ Неврокопъ и Горна-Джумая, премина Балкана и завладѣ Дунавското поле. Докато тютюнътъ имаше цена, пространството, което се засѣваше съ тютюнъ, се удесетори. А днесъ, когато вече ценитѣ на тютюна спаднаха, вие виждате, че производството му е ограничено въ неговия естественъ районъ. Въ полето, кждето се сѣха десетки хиляди декара тютюнъ, днесъ вече той не се сѣе.

Т. Христовъ (д. сг): Цената му е пакъ добра.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Качеството е важно.

Д. Даскаловъ (з. в): Въ Варненско има доброкачественъ тютюнъ, но цената му е 3 л.

Т. Христовъ (д. сг): Съ този въпросъ едно време вие много спекулирахте, а сега друго разправяте.

Председателствуващъ А. Христовъ (Звъни)

С. Дръновски, (з): Та, казвамъ, пазарътъ играе най-важната роль. Ето защо и Министерството на земледѣлието въ провеждането на своята земледѣлска политика не трѣбва да игнорира тоя голѣмъ и важенъ въпросъ. Ведно съ Министерството на търговията и Министерството на земледѣлието трѣбва да направи всичко, за да може всички тия пазари, които имаме днесъ, да бждатъ запазени за нашето земледѣлско производство, и да направи всичко възможно за откриването на нови такива. Нека спемена, че въ тазгодишния бюджетъ на Министерството на земледѣлието се предвижда, макаръ и малка сума, съ което се тури началото на търсенето на нови пазари и осигуряването на ония, които имаме днесъ.

Преди нѣколко дни, въ връзка съ законопроекта за отмѣнение запрѣтването износа на фия, говорихъ за люцерновото семе. Г. г. народни представители! Действително, една отъ голѣмитѣ грижи на Министерството на земледѣлието е насочена къмъ произвеждането на люцерновото семе. Но вие виждате какъ една грѣшка, каквато се направи тази година, може да има обратни резултати, въпрѣки всички субсидии при всичкитѣ мѣроприятия, които министерството предприема за разпространението на тая култура. Когато говорихъ, казвамъ, по законопроекта за отмѣняване запрѣщенето износа на фия, азъ казахъ, че днесъ въ нашата страна има произведено надъ 200.000 кгр. люцерново семе, отъ което до днесъ сѣ закупени само около 80.000 кгр. Другото не е закупено, а вмѣсто него да закупимъ, ние доставихме люцерново семе отъ вънъ! Та, казвамъ, това е една голѣма грѣшка въ политиката на Министерството на земледѣлието. То трѣбваше да направи всичко възможно да се даде на нашия производител на люцерновото семе една достатъчна цена, за да можемъ, действително, да го привържемъ къмъ това производство и да го накараме до година да разшири площта на люцерната, да увеличи производството на люцерновото семе, та по тоя начинъ да не става нужда да доставяме съ стотици хиляди килограми люцерново семе отъ вънъ, както бѣше, напр., тази година, миналата година и по-рано. У насъ имаме отлични условия

за производство на люцерната. Това се знае, обаче, правимъ такива грѣшки, че отчайваме нашитѣ стопани

Редомъ съ пазаритѣ, както се спомена отъ преждеговоришия, въ връзка съ нашето земледѣлско производство, сѣ отъ значение и пѣтищата, и желѣзницитѣ, и трафикътъ, подходящи тарифи, данѣната система, митническата система и т. н. Азъ смѣтамъ, напр., че износнитѣ мита време е полека-лека да бждатъ премахнати, за да можемъ да поощримъ било производството на зърненитѣ храни, било на другитѣ земледѣлски артикули, защото само по тоя начинъ нашиятъ стопанинъ ще може да си осигури една достатъчна цена.

Г. г. народни представители! Азъ съмъ къмъ края на своитѣ бележки. Дълга, обаче, да посоча на общитѣ дефекти, които има бюджетопроектътъ на Министерството на земледѣлието. Много право единъ господинъ въ Икономическото дружество, разглеждайки въпроса, каква трѣбва да бжде нашата земледѣлска политика, като говорѣше за тазгодишния бюджетъ на Министерството на земледѣлието, каза, че той е единъ бюджетъ безъ центъръ. Много прави мисль, г. г. народни представители. Голѣмитѣ срѣдства, които се предвиждатъ въ този бюджетъ, сѣ разхвърлени. Мисльта му бѣше, че опитното дѣло е, което трѣбва да левне въ основата на всички мѣроприятия, за които се харчатъ маса кредити. Именно този центъръ, тая основа липсва въ бюджетопроекта на Министерството на земледѣлието.

Втори дефектъ на бюджетопроекта на Министерството на земледѣлието е, че е централистиченъ. Този дефектъ имаше и миналогодишниятъ бюджетъ на Министерството на земледѣлието. Бюджетопроектътъ на Министерството на земледѣлието е централистиченъ въ този смисль, че всички инициативи се държатъ въ рѣцетѣ на Министерството на земледѣлието, бихъ казалъ — въ рѣцетѣ на г. министра на земледѣлието.

Г. г. народни представители! И тукъ именно азъ поставямъ въпроса — за който преди малко загатнахъ и казахъ, че ще говоря по-после — за ролята на държавата и за ролята на частната инициатива въ областта на нашето земледѣлие. Докога и въ какви размѣри държавата, респ. нейнитѣ органи и нейнитѣ срѣдства трѣбва да бждатъ ангажирани въ всички ония мѣроприятия, които изисква нашето земледѣлие?

Г. г. народни представители! Ние бѣхме свидетели тая година, че г. министърътъ на земледѣлието искаше известни кредити и болшинството трѣбваше тукъ въ редъ заседания да търси начинъ да задоволи г. министра. Г. министърътъ на земледѣлието иска кредитъ, за да може да разшири своята дейность, своитѣ мѣроприятия, но министърътъ на финанситѣ казва: „Нѣма откъде да ги вземемъ“. Догодина може би и тѣзи кредити, които се предвиждатъ днесъ, не ще ги имаме. И азъ се питамъ: трѣбва ли държавата да държи въ рѣцетѣ си всички мѣроприятия, всички инициативи и да харчи срѣдства за тѣхъ? Казвамъ: не; има граници на това нѣщо. Ние ще трѣбва, всички ония мѣроприятия, въ които вече частната инициатива може да се яви въ помощъ на държавата — респ., на Министерството на земледѣлието — да ги предоставимъ на частната инициатива и полека-лека Министерството на земледѣлието, респ., държавата, да ограничава своята дейность само въ ония мѣроприятия, въ които частната инициатива действително не може да работи, не може да се прояви или пъкъ нѣма достатъчно срѣдства, за да се прояви.

Г. Ангеловъ (д. сг): Значи, Вие сте противъ инициативитѣ на Министерството на земледѣлието?

А. Малиновъ (з. в): По-хубаво слушай!

С. Дръновски (з): Ако бѣхте ме слушали какво казахъ по-рано, нѣмаше да ме питате. — Г. г. народни представители! Една такава централистична политика е често пѣти опасна, защото ние приучваме населението да чака всичко отъ държавата. Става дума за машинитѣ: населението чака държавата да ги достави. Добре, но догодина държавата нѣма да може да достави машини. Тя доставя машини 2-3 години, частнитѣ фирми фалираха, прибраха си парцалитѣ, отидоха си — утре държавата не ще може да доставя, а не ще има и частни фирми, които да се занимаватъ съ тая търговия.

П. Йоловъ (д. сг): Само машини да искашъ!

С. Дръновски (з): Нѣщо повече: редица мѣроприятия, които трѣбва да бждатъ действително плодъ на инициати-

вата на самия стопанинъ, не се осъществяватъ, защото стопанинѣ очакватъ отъ държавата.

Азъ имамъ възможность да видя интересни случаи въ нѣколко околии. Питамъ агронома: колко торища построихте тази година? Отговаря: „Колкото кредитъ имаше“. Значи, нито единъ стопанинъ не е съзналъ нуждата отъ торище, за да го построи самъ, а чака отъ държавата. Това не може да продължава, г. г. народни представители! Това не е политика. Държавата може да построи едно-две торища за показъ, за моделъ, но да строи торища, обори курниции на всички стопани — това не трѣбва, това не бива, защото най-напредъ държавата нѣма да има срѣдства за това. Ако кажемъ, че така трѣбва да бжде, въ края на краищата липсата на срѣдства ще спъне държавата и тя не ще може да строи курниции, обори, торища и пр.

Т. Христовъ (д. сг): Къде е строила държавата торища?

С. Дръновски (з): Това трѣбва да се предостави на частната инициатива, преди всичко на инициативата на отдѣлни лица, дружества и кооперации, подпомагани, ако има нужда, отъ държавата.

Другъ единъ дефектъ на бюджетопроекта на Министерството на земледѣлието е неговата безосметность. Г. г. народни представители! Вече три години — сега е четвъртата — откакъ г. Христовъ е шефъ на това министерство, но ние нѣмаме единъ подробенъ планъ, единъ генераленъ планъ за нашата земледѣлска политика. Често пѣти мѣроприятията, които се провеждатъ, сѣ много случайни. Азъ имамъ случай въ Сливенска околия да видя следното. Тамъ има нѣкакви стопански съвети въ градоветѣ и селата. Но единъ господинъ съ инициатива, който мисли само добро, дошло му на умъ да засажда овощни градини въ планината, въ турскитѣ села. И какво прави? Взема телефона или идва тукъ въ министерството по другъ поводъ и казва: ние трѣбва да направимъ това и това въ едни-кое-си село въ планината. И веднага писмо до агронома: направете това и това. Трѣбватъ 2 или 3 хиляди дрѣвчета. Азъ се случихъ тамъ, отидохъ и казахъ на този господинъ: всичко хубаво, бе джанъмъ, инициативата е прекрасна, но преди всичко трѣбва да се пробучатъ условията; освенъ това, трѣбва населението да има срѣдства да закупува отъ малко-малко тия овощни дрѣвчета; на трето мѣсто, сега е пролѣтъ, този въпросъ сега се повдига, нѣма време да се подготвятъ почвитѣ; ще вземете дрѣвчета, ще ги насадите надве-натри, ще изсъхнатъ и по този начинъ ще внесете отчаяние въ самото население.

Другъ единъ дефектъ, това е шаблонностьта, съ която се провежда земледѣлската политика, или по-право — мѣроприятията на Министерството на земледѣлието. Г. г. народни представители! Най-малко трѣбва да се работи по шаблонъ въ земледѣлското производство.

Напр., говори се за подмѣтка на стърнищата. Не може отъ Министерството на земледѣлието да се даде заповѣдъ: подмѣтайте стърнищата — защото има моментъ, когато действително трѣбва да се подмѣтатъ стърнищата, но има моментъ, когато тая работа е безполезна. Ако подмѣтката на стърнищата има за целъ да обърне горния пластъ, да вкара семената на буренитѣ по-долу, за да поникнатъ, я ми кажете, въ една сушава година — каквото бѣше миналото лѣто — какъвъ смисль има подмѣтката на стърнищата?

Можемъ ли да въвзимемъ, че дълбоката оранъ е нужна за всички култури? Има култури, които изискватъ семето да бжде въ най-горния пластъ на почвата. Има ли смисль тогава да оремъ дълбоко 25-30 см.? Има леки почви, които, ако ги обърнете на 25 см., ще получите тъкмо обратни резултати. Дъждовната вода ще промие хранителнитѣ материали и ще ги закара въ долнитѣ пластове, където не достигатъ коренитѣ и т. н.

Говори се за култиватора — даже го направихме светецъ, назначихме му празникъ — но той не можа да се употреби навсякъде, а има земледѣлски орѣдия, като грапата и губера, които напълно могатъ да го замѣстятъ. Г. г. народни представители! Ще ми позволите единъ малкъкъ цитатъ отъ единъ нашъ специалистъ по тѣзи въпроси.

(Чете) „а. Подмѣтката на стърнището. Плиткото заравняне на стърнището непосредствено следъ жетва има за целъ: запазване влагата на почвата, запиване на стърнището и поникването на плевелнитѣ семена. Този начинъ на обработка е копиранъ безкритично отъ Германия и стра-
нитѣ съ много валежи. Забравя се, че жетвата на житнитѣ растения въ Германия започва въ началото на августъ месецъ, когато тамъ започватъ да валиятъ значителни дъждове. Напротивъ, въ България, жетвата започва въ началото

на юлий месец, който, както и август, сж най-горещитѣ и бездѣждни месеци у насъ. И какво излиза? Препорѣчва се на населението, даже насилствено, въ бъдещето и съ законъ — прави алюзии на закона за измѣнение на закона за земледѣлското производство — „да извършва една работа, за която, съ рѣдки изключения, липсватъ обективнитѣ климатически условия.

Есенна орань. За подготовка на почвата за царевица Министерството препорѣчва не само обикновената есенна орань до 15 см., която, въ скоби казано, не за всички почви е желателна, но и задълбочаването на орния пластъ съ под-ривачъ до 25 см.

Доколкото ни е известно, дълбоката обработка на почвата съ продълбочаването на орния пластъ, съпроводено съ силно торене, се извършва въ западнитѣ страни за захарното цвекло и картофитѣ. За житнитѣ растения, конкретно за царевицата, дълбоката орань е нерентабилна. Независимо отъ това, тя е неприложима за нашето дребно стопанство поради слабия добитѣкъ и нуждата отъ едновременно заангажиране на две работни двойки. За културата на царевицата е отъ значение не толкова задълбочаването на орния пластъ, колкото ранното засѣване, навременнитѣ дѣждове и обработката. Тя е едно отъ най-невъзможнитѣ растения по отношение на влагата. По Шредера, когато за образуването на 1 кг. сухо вещество за ечемика е нужно 400 литра вода, за царевицата е нужно едва 168—169 литри — значи два и половина пѣти по-малко.

За пролѣтната обработка съ култиваторъ този специалистъ пише следното: (Чете) „Култиваторътъ не е единственото и най-подходното орѣдие за пролѣтната обработка на почвата; напротивъ, той е може би най-неподходното. Ако целта на пролѣтната обработка на почвата е да се запази влагата въ почвата, това може да стане много по-добре, ако почвата се обработва съ влачка, грапа, дискова грапа, губер и други орѣдия“.

Г. г. народни представители! Когато имате една грапа, която можете да използвате и презъ есента, и презъ пролѣтта, презъ цѣлото време, при всѣка орань, има ли смѣтка едно дребно земледѣлско стопанство да си достави единъ култиваторъ, който струва надъ 3.000 л.? Естествено, нѣма смѣтка.

П. Гаговъ (д. сг): Единъ култиваторъ струва 1.500 л.

С. Дрѣновски (з): Толкова се дава — 3.000 л.

Министъръ Д. Христовъ: Съ този голѣмъ авторитетъ по агрономията съгласенъ ли е проф. Иванъ Ивановъ?

С. Дрѣновски (з): Това не знамъ

Министъръ Д. Христовъ: А-а-а, не знаете! Трѣбва да кажете.

С. Дрѣновски (з): Г. г. народни представители! Сѣщо и постройката на обори и курниции не може да се шаблонизира. Трѣбва да се взематъ предъ видъ и мѣстнитѣ условия. Курникътъ и оборътъ въ Южна България е единъ, въ Северна България е другъ, въ гориститѣ мѣста е другъ. Не може да има единъ шаблонъ за всички стопанства, за всички условия, за всички крайща на страната. И днесъ азъ на много мѣста срещнахъ агрономи, които съ просто въ недоумение отъ онова, което отгоре имъ се препорѣчва да правятъ. Единъ агрономъ ми казваше: „Учили сме стопанска наука, учили сме стопанска икономия, а правимъ оборъ въ едно частно стопанство, който, ако частниятъ стопанинъ рече да го направи самъ, безъ помощта на държавата, въ никой случай не би се рентиравъ“.

Г. г. народни представители! Казахъ и по-рано: когато се предприема известно мѣроприятие въ едно стопанство, то трѣбва да бѣде извършено съ огледъ на всички ония мѣроприятия, които сж въ връзка съ него. После, друго. Като се каже модеренъ оборъ, модеренъ курникъ, не трѣбва да се разбира, че непременно трѣбва да бѣде съ тухли и цементъ. Идете на Западъ, ще видите и тамъ модерни курниции, но направени много скромно: отъ плетъ, ако щете, измазани отвътре и отвънъ, колкото да бѣдатъ топли зимно време и да могатъ да се дезинфекциратъ. Ако стопанинътъ има оборъ, нѣма защо да го карате да прави новъ оборъ, да харчи 30.000 л. — съ който пари може да си направи къща — когато съ единъ малъкъ ремонтъ, съ една малка поправка, стариятъ оборъ може да се пригоди и да го наречемъ модеренъ оборъ. Защо непременно трѣбва да има

отдолу цементъ, когато може да бѣде тежка глина и да се направи само една вадичка отъ цементъ, по която пикочътъ да се отвежда вънъ?

Азъ ви казахъ и въ началото: нашето стопанство е дребно — 80% отъ стопанствата сж до 100 декара. Е добре, можемъ ли на единъ пѣтъ да му трупнемъ толкова работи, да инвестира такива голѣми капитални едновременно, и за земледѣлски орѣдия и машини, и за курниции, и за обори, и за не знамъ какво си? Естествено, не.

Накрай, г. г. народни представители, трѣбва да кажа, че въпросътъ за рационализиране на земледѣлското производство не може и не трѣбва да бѣде дѣло на една личностъ или на една партия — той е въпросъ надпартиенъ. Успѣхътъ е само тогава сигуренъ, когато този въпросъ го направимъ лозунгъ на цѣлия народъ, на всички общественно-политически групировки, за да може мѣроприятията, почнати веднажъ отъ едни, да бѣдатъ продължени отъ други. Само по пѣтъ на системната работа, опрѣни на научни опитъ, ние можемъ да бѣдемъ сигурни, че започнатото дѣло ще бѣде увѣнчано съ сигуренъ успѣхъ — успѣхътъ, алфата и омегата на нашето стопанско заздравяване — чрезъ които ще бѣдатъ преодоляни голѣмитѣ финансови затруднения днесъ и утре.

Ще гласуваме кредититѣ, предвидени въ бюджетопроекта на министерството, обаче съ изричното желание, тия кредити да се харчатъ по-разумно, по-системно и да се тури вече точка на редица разхищения, за които не веднѣжъ сме привличали вниманието на г. министра на земледѣлието (Ръководствения отъ земледѣлцитѣ)

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Ние молимъ за вашето съдействие, но вие не искате да дойдете да помогнете. Ние знаемъ, че рационализирането на земледѣлското производство не е дѣло на единъ министъръ или на една партия, а дѣло на България — но елате да помогнете. Само казвате: това може да стане, онова не може да стане. Елате да видимъ, какво може да стане!

Д. Грънчаровъ (з. в): Г. министърътъ на земледѣлието не трѣпи чужди мнения, г. професоре!

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Азъ казвамъ това на г. Дрѣновски, защото той е единъ отъ най-умѣренитѣ оппозиционери. Вие само критикувате, а той поне одобрява нѣщо.

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Станко Панайотовъ.

(Председателското мѣсто заема подпредседателътъ В. Димчевъ)

С. Панайотовъ (з. в): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Вземамъ думата да направя нѣколко бележки върху мѣроприятията на Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти въ областта на горитѣ. Преди, обаче, да направя тия бележки, азъ ще направя едно малко сравнение за състоянието на горитѣ въ миналото и днесъ. Това се налага да направя, за да се види колко надире сме останали въ областта на горитѣ и кои сж причинитѣ, за да се дойде до днешното положение.

Г. г. народни представители! Въ миналото днешна България е била покрита съ единъ цѣлъ, нераздѣленъ горски масивъ, въ който заселенитѣ пунктове сж се мѣркали тукъ-тамъ като оазиси. Това ни показватъ запискитѣ на нѣкои пѣтешественици въ далечното минало.

Така, напр., Митковичъ презъ XVI вѣкъ за пѣтуването си отъ Нишъ до София казва: „Пѣтятъ, който изминахъ между тия два града, като алея пресичаше височинитѣ и долините, обрасли съ величествени гори“. Пѣтешественикътъ Ели Челеби презъ 1653 г., пѣтувайки отъ София до Сливница, казва: „Минахъ всрѣдъ непрекъснати девствени гори“. Набуръ презъ XVIII вѣкъ за пѣтуването си отъ Цариградъ до Русчукъ казва: „Пѣтятъ отъ Казълъ-Агачъ“ — сегашно Елхово — „презъ Ямболска, Айтоска, Преславска, Разградска и Русенска каази минава презъ гѣсти и нераздѣлни лѣсове“. Пѣтешественикътъ Волчъ презъ 1827 г. отбелязва, че отъ Цариградъ до Силистра пѣтятъ минава презъ великолепно и живописни проломи, каквито рѣдко имало въ Европа; отъ всѣкитѣ стени на пропастьта, издигнати на грамадни височини, били залесени отъ политѣ до върховетѣ. Абозъ въ своитѣ бележки вече въ 1854 г., казва, че източната страна на Витоша — днешнитѣ сипеи на Вакарелъ — били покривани съ девствени гори.

Така описватъ пѣтешественицитѣ нѣкогашна България. Това се твърди и отъ нашитѣ останали тукъ-тамъ столѣт

ници. Често пъти аз съм чувал от тях да казват, че мѣстото, върху което се намира днес селото, било покрито съ девствени гори, и тѣ съ ги коренили, за да се заселят, а съ изсѣчениѣ дървета съ правили къщитѣ си.

Това, обаче, е далечното минало. Аз не мога да правя сравнение между тогавашното и днешното състояние на нашитѣ гори. Сравнението ще го направя съ горитѣ, които наследихме при освобождението.

Г. г. народни представители! При освобождението България завари, наследи около 56 милиона декари гори, които съставляваха близо 51—52% отъ цѣлата площъ на тогавашното свободно княжество, заедно съ Източна Румелия. Днес това пространство е спаднало само на 29 милиона декара, отъ които 3 милиона съ гелини, пожарища и пепелища, а останалитѣ 26 милиона декара залесена площъ, които съставляватъ около 19—20% отъ площта на цѣлото царство. При освобождението, въ горско отношение, България заемаше второ мѣсто въ Европа; днесъ заема девето мѣсто. Наследенитѣ при освобождението гори въ своето болшинство бѣха държавна собственостъ и владение; днесъ държавнитѣ гори едва възлизатъ на около 6—7 милиона декара и то останали въ най-затѣтитѣ, въ най-непристъпнитѣ мѣста. При освобождението почти $\frac{3}{4}$ отъ горитѣ бѣха високостѣблени; днесъ отъ цѣлото залесено пространство, което имаме, 15 хиляди декара съ низкостѣблени, а останалитѣ съ високостѣблени. Гъстината на горитѣ въ онова време бѣше равна на единица; днесъ тя едва достига 0.5—0.6 отъ единицата. Запасътъ на наследенитѣ гори бѣше надъ нормалния; днесъ този запасъ едва възлиза на половината отъ нормалния.

Кои сѣ причинитѣ, за да докараме нашитѣ гори днесъ въ туй плачевно положение? Причинитѣ, г. г. народни представители, могатъ да се раздѣлятъ на два вида: законодателни и технически грѣшки.

Първата законодателна грѣшка е тази, дето се измѣниха чл. чл. 15 и 16 отъ закона за горитѣ, издаденъ въ 1884 г., съ който се уреждаше собствеността на горитѣ по единъ начинъ почти такъвъ, какъвто го бѣхме наследили отъ турцитѣ. Съ измѣнението на тия членове се започна една лутаница въ собствеността на горитѣ, която докара спорове, които струватъ много материални и човѣшки жертви на населението и които допринесоха твърде много за унищожението на горитѣ. Втората законодателна грѣшка е, дето се отмени законътъ за увеличаване размѣра на държавнитѣ гори, съ който се туряше край на тия спорове. Вамъ е известно, че съ този законъ бѣ даденъ срокъ на всички споровеци за гори общини отъ три месеца да се спогодятъ, иначе държавата влиза въ владение на спорния имотъ и го раздѣля между тяхъ, съобразно тѣхнитѣ нужди — законъ издаденъ презъ земледѣлско време. Третата законодателна грѣшка е, дето навремето си още, не се взеха мѣрки, по законодателенъ редъ, да се стабилизира персоналетъ по горитѣ, за да бѣде той сигуренъ, спокоенъ и свободенъ при изпълнението на закона за горитѣ и при всички технически горски похвати, а се остави да бѣде зависимъ отъ пълното желание и воля на силни ча деня партизани.

Техникескитѣ грѣшки. Първата техническа грѣшка е, дето още навремето, при освобождението, новото българско правителство не повика инструктори да създадатъ редъ при ползуването отъ горитѣ, както и да взематъ мѣрки за тѣхното охраняване. Втората техническа грѣшка е, дето при сѣченето на горитѣ се въведе впоследствие единъ редъ, който не отговаряше на условията, въ които се намираше България и българското население. Този редъ е избраната сѣчь въ горитѣ — не се позволяваше да се сѣкатъ високостѣблени гори наредъ, а се сѣчеха тукъ-таме изборно, съ целъ останалитѣ дървета да залесяватъ, безъ да се има предъ видъ, че, за да се води изборна сѣчь, тя трѣбва да се предшества отъ редъ други условия, които обосноваватъ самата сѣчь. Третата по редъ техническа грѣшка е, дето преди 10—15 години отъ Министерството на земедѣлното съ едно окръжно се раздѣлиха горитѣ на заклеявѣли и незаклеявѣли. Веднага следъ издаването на това окръжно много отъ добре запазенитѣ гори се обявиха по единъ начинъ, който самото Министерство може би знае, за заклеявѣли, изсѣкоха се и следъ туй изчезнаха даже и като гори.

Въ сегашно време, една отъ причинитѣ пѣкъ за изчезването на нашитѣ гори е и политиката на мина Перникъ. Тази мина увеличи цената на каменнитѣ въглища и съ това отдалечи населението отъ употреблението на тия каменни въглища и го накара да се отоплява само съ дърва — нѣщо,

което много зле се отрази и върху сѣченето и експлоатирането на горитѣ.

Г. г. народни представители! Горитѣ сѣ единъ капиталъ и, ако искаме този капиталъ да бѣде запазенъ, ние трѣбва така да го стопанисваме, щото да не вземаме повече отъ това, което той дава като лихва. Защото вземемъ ли да накърняваме главницата, ние ще я изядемъ така, както и стана. Горското стопанство трѣбва да се реди по този начинъ, щото годишнитѣ сѣчища, етатитѣ, които се добиватъ отъ горитѣ, да не надминаватъ лихвата на този капиталъ. А тази лихва е общиятъ прирѣстъ, който горитѣ даватъ ежегодно. Длъжностъ бѣше на ръководителитѣ при Министерството на земедѣлното още о време да взематъ мѣрки, щото годишно да не се сѣче повече отъ това, което горитѣ могатъ да дадатъ. А за да се знае, какъвъ е този запасъ, колко той нараства и колко трѣбва да се сѣче, трѣбваше непременно на първо мѣсто да се опредѣли обектътъ на горитѣ, да се опредѣли мѣстото, което ще трѣбва да остане за гори, да се опредѣлятъ неговитѣ граници, да се измѣри то, да се види какъвъ е запасътъ, на декари, и възъ основа на него да се изчисли общиятъ запасъ на гората, да се опредѣли неговиятъ прирѣстъ и тогава да се опредѣлятъ етатитѣ. Това нѣщо не стана затуй, защото въ първо време липсваша на държавата срѣдства, липсваше персоналъ, липсваша подготвени хора за тая работа. Днесъ, обаче, когато ние имаме и можемъ да се гордѣемъ съ подготвенъ персоналъ, а и Министерството на земедѣлното разполага съ кредити, тая работа може да се свърши.

Г. г. народни представители! Отъ представения бюлжето-проектъ се вижда, че министерството въ това отношение започва да работи. Но азъ мисля, че, преди да се започне съ самата работа, министерството трѣбваше да направи нѣщо предварително, необходимо за добрия успѣхъ на тая работа. Преди всичко, министерството трѣбваше да изработи една програма, единъ редъ надлежно утвърденъ, редъ добре обмисленъ отъ техници и общественици, по който да ставатъ манипулациитѣ въ горитѣ. Този редъ, за голѣмо съжаление, го нѣма. Ако вземемъ областта на залесяването, ние ще видимъ, че днесъ се залесява гдето трѣбва и гдето не трѣбва. На число фиданки се сядятъ много, но колко отъ тѣхъ отиватъ за увеличаване масата въ горитѣ, това никой не може да знае. И ако се направѣше една анкета въ тая насока, щѣше да се види, че голѣма частъ отъ тия фиданки отиватъ за украсяване на дворища и селища, а съвсемъ малко отиватъ за увеличаване общата маса на горитѣ. Вънъ отъ това, залесяването става по начинъ такъвъ, че той не е икономиченъ. Азъ имамъ данни, отъ които се вижда, че въ единъ периодъ отъ 4 години — презъ последнитѣ 4 години — сѣ били залесени 89.848 декара, отъ които 45.163 декара отъ секциитѣ и 44.685 декара отъ лесничейтѣ. Употрѣбени сѣ за тая целъ 222.062 трудови надници. Като се знае, че за посаждането декаръ горска площъ се употребяватъ максимумъ 8 надници, а минимумъ 4 надници или срѣдно 6 надници, то тия трудоваци трѣбва да сѣ залесили, предполага се, най-малко 37.010 декара. Извадено това число отъ общата залесена площъ, оставатъ залесени съ платени надници 52.838 декара, и сѣ похарчени 62.233.001 л., или за залесяването на единъ декаръ е похарчено по 1.117 л. Това е разходътъ, съгласно даннитѣ на Министерството на земедѣлното.

Д. Ивановъ (з в): Много сѣ скѣпи надницитѣ!

С. Панайотовъ (з в): Въ сѣщностъ, обаче, цифрата 1.117 л. на декаръ е много по-голѣма, защото въ показанитѣ отъ министерството залесени пространства влиза и пространството, което ученицитѣ всѣка година залесяватъ, и за което не се плаща. Ако приемемъ, че за единъ декаръ залесяване е похарчена сумата 1.117 л., тоза пакъ е скѣпо, защото една едногодишна фиданка, при днешнитѣ цени, не може да струва повече отъ 10 ст., а школувана, присадена, струва около 15 ст. Понеже на декаръ се сядятъ 500—600 фиданки, то за единъ декаръ ще се похарчатъ за фиданки около 90 л., за посаждането на декаръ отиватъ 6 надници, по 70 л. надницата — 420 л., или всичко 510 л., а министерството е похарчило 1.117 л. Но има и друго, което лично г. министърътъ може би не знае. То е следното: сведенията, които му се даватъ, сѣ върни, може би, що се отнася до количеството на фиданкитѣ, но не и що се отнася до размѣра на засѣтата площъ. Защото всѣки лесничей, понеже е получилъ заповѣдъ да залесява, си прави смѣтката, колко фиданки е получилъ отъ разсадника, дѣли ги на числото на фиданкитѣ, което следва на декаръ и заявява: „Засѣхъ

толкова декара“, а въ същност, дали е засѣла такава площъ не се знае. Въ това отношение има примѣри. Самоковскиятъ лесничей миналата година дава сведения, че е посадилъ 800 хиляди фиданки, което значи, че е засѣлѣ една площъ отъ около 1.000 декара. Направена справка, не се оказва да е залесена и 10 декара редовна горска площъ. Подсекцията въ Рахово съобщава, че е посадила около 800.000—900.000 фиданки, а районниятъ инспекторъ въ Враца казва, че нѣма горска площъ, която да отговаря за това число фиданки. Съ това азъ не искамъ да виня лесничейтъ. Тѣ сж изпълнили една заповѣдъ. Въ това отношение, наредбитъ на министерството приличатъ на заповѣдта да се оре дълбоко. Въ Дели-Орманско, на примѣръ, населението, като получава тая заповѣдъ и като го сплшаватъ, че, ако не оре дълбоко, нѣма да му дадатъ пари отъ банката и нѣма да го пустнатъ въ гората, отива въ общинското управление и казва: „азъ изорахъ нивата дълбоко“. И общинскиятъ кметъ пише, че еди-кой си изоралъ дълбоко нивитъ си. Всички тѣзи сведения се донасятъ въ министерството и то казва: „Тази година дълбока оранъ има толкова и толкова декара“.

И. Христовъ (д. сг): Сведенията не се получаватъ по тая пътъ. Тѣ се добиватъ чрезъ агрономитъ. Агрономтъ отива въ всѣко село и пита всѣки стопанинъ колко декара дълбока оранъ е направилъ и провѣрява на самото мѣсто. Когато събере тия сведения по такъвъ начинъ, агрономтъ ги изпраща въ министерството. Така че сведенията не се събиратъ отъ кмета.

С. Дръновски (з): Единъ отъ инспекторитъ казваше: „Насъ ни лъжатъ, ние пъкъ лъжемъ министра“.

С. Панайотовъ (з. в): Министерството на земледѣлието иска отъ лесничейтъ да залесяватъ и тѣ даватъ сведения, че залесяватъ, защото, ако не дадатъ такива сведения, естествено, ще бѣдатъ наказани.

Залесяването, г. г. народни представители, е необходимо. То трѣбва да стане. Ние имаме толкова сипеи, толкова опустошени гори, толкова оголени върхове, че е необходимо да се взематъ мѣрки за тѣхното залесяване. Но то трѣбва да бѣде планомерно, да върви по единъ строго опредѣленъ планъ, който планъ непременно да придружава и бюджета на Министерството на земледѣлието. Искатъ се голѣми кредити, както, на примѣръ, тая година 35 милиона лева и миналата година 35 милиона лева. Министерството на земледѣлието бѣ дължало тая година да излѣзе съ единъ планъ и да каже: „Миналата година се залесиха еди-колко си декара горска площъ въ еди-кои мѣста и бѣха похарчени толкова лева; тая година има проектъ да бѣдатъ залесени еди-колко си декара горска площъ въ еди-кои мѣста, за което ще сж необходими 20—30—40 милиона лева“. Такъвъ единъ планъ на действие по отношение залесяването нѣма, и докогато не го имаме, дотогазъ нѣма да имаме и добри резултати отъ залесяването.

Другъ единъ примѣръ. Казано е да се залесяватъ долините и стрѣминитъ по течението на р. Искъръ. Вземамъ селото Реброво. Безъ да се вземе предъ видъ, че туй село се намира заобиколено изцѣло съ такива сипеи и височини, безъ да се вземе предъ видъ какво трѣбва да стане съ туй село, ако отведишъ се залесятъ долините и стрѣминитъ, чиновникътъ по залесяването отива тамъ и туря рѣжа на цѣлото землище, залесява го, и селянитъ се намиратъ въ чудо, какво да правятъ, кѣде да отидатъ. Това можеше да се избѣгне, ако залесяването ставаше, както казахъ, планомерно и се кажеше: тази година отъ това землище ще се залесятъ 100—200—500 декара, до година още толкова, и така въ единъ периодъ отъ две-три години ще се залеси. По-нататкъ какво ще стане съ туй население, мѣстата на което се отнематъ за залесяване — ще го изселватъ ли, или ще му даватъ друго препитание — то е вече въпросъ на министерството.

Друго едно предприятие на министерството, за което се предвиждатъ и 10 милиона лева кредитъ, то е стопанската експлоатация на горитъ.

Г. г. народни представители! Ако до днесъ ние сме правили грѣшки и съ тия грѣшки сме помагали за унищожаването на горитъ, то най-голѣма грѣшка сме правили при експлоатацията на горитъ.

С. Кърловъ (з. в): Сега нали се гласува законъ за проѣждането на сѣчищата?

С. Панайотовъ (з. в): То е основателно може би, поради суровата зима. Този въпросъ, действително, е уреденъ въ закона за горитъ, но въ него се казватъ само начинитъ, по които могатъ да се експлоатиратъ горитъ, и се предоставя право на Министерството на земледѣлието и държавнитъ имоти то да опредѣля тия начини. Въ закона се предвиждатъ четири вида начини за експлоатиране на горитъ: по тарифни цени, по стопански начинъ, чрезъ търгъ и на кооперативни начала. Всѣки единъ отъ тия начини има добритъ и лоши страни. Но лошитъ имъ страни сж повече, отколкото добритъ имъ страни.

Да вземемъ експлоатацията на горитъ по тарифни цени. Тя се състои въ туй, че населението, което е заселено около държавни или обществени гори и нѣма другъ поминѣкъ, освенъ ползуване отъ горитъ, има право да получи за своето препитание етата отъ тия гори, да го преработи, което значи, че населението си плаща тарифната такса, отива въ гората, изсича дървото, изнася го и го продава — чрезъ туй се препитава. Този начинъ на експлоатация, обаче, има много голѣми дефекти и дава много лоши последици. Първиятъ дефектъ, първата му лоша страна е тази, че той позволява препродажба на етатитъ, както става сега, която препродажба е причина на голѣма контрабанда, на голѣми опустошения на горитъ, особено въ Родопския край.

К. Маноловъ (зан): И на грабежитъ на горитъ около Рилския манастиръ.

С. Панайотовъ (з. в): Това се отнася до трѣжния начинъ на експлоатация. Този начинъ на експлоатация по тарифни цени има и другъ единъ дефектъ: като позволява на всѣки купувачъ, на всѣки членъ на семейство съ околоното население да отива поединично въ гората да сѣче, отнема възможността на горската властъ да го контролира. Действително, дърветата, които ще се сѣкатъ, предварително се маркиратъ, отбелязватъ отъ лесничейството, но горската властъ нѣма физическа възможностъ да провѣри действително и похватитъ на всѣки единъ отѣдно, който се пуца свободно да броди въ гората.

И. Христовъ (д. сг): Г. Панайотовъ! Вие сте бившъ горски инспекторъ; Вие познавате тая процедура въ миналото, а сега изглежда, че не я познавате. Експлоатацията на горитъ въ днешно време става така: дава се етатъ на населението, горскиятъ стражаръ отива и разпредѣля на всѣки единъ жителъ отъ населението по известни метра разстояние, за да може да добие отъ това разстояние 40 кубика дървенъ материалъ, . . .

С. Панайотовъ (з. в): Вие познавате само това, което става въ Вашето село.

И. Христовъ (д. сг): . . . и следъ като го измѣри педа по педа, тогава го дава на населението за изсичане.

С. Панайотовъ (з. в): Вие познавате раздаването на етатитъ въ низкостѣбленитъ общински гори, . . .

И. Христовъ (д. сг): Въ нашето село всичко е държавно.

С. Панайотовъ (з. в): . . . но въпросътъ за високостѣбленитъ гори е съвсемъ другъ. Тукъ се говори за високостѣбленитъ гори; като се говори за поединично изсичане на дърветата, касае се за високостѣбленитъ гори.

Колкото и да е голѣмъ, обаче, този дефектъ на този начинъ, на тази форма на експлоатиране горитъ, той не може да се отбѣгне затуй, защото се основава на едно право на населението, придобито отъ древно време, да се ползува отъ етатитъ на горитъ, и за което право държавата не може да не държи смѣтка.

Вториятъ начинъ за експлоатиране на горитъ — чрезъ търгъ — се практикува по-рѣдко затуй, защото на търгъ се даватъ само ония етати, които населението не може да изсѣче или отъ които то не се ползува. Но и той има сѣшитъ почти дефекти, както и оня по тарифни цени, защото пуцате едно заинтересовано лице да сѣче, да броди въ гората безконтролно.

Третиятъ начинъ за експлоатиране на горитъ е стопанскиятъ начинъ, който напоследъкъ Министерството на земледѣлието и държавнитъ имоти въвежда и за който въ бюджетопроекта има предвидени около 10 милиона лева обоготенъ капиталъ.

Г. г. народни представители! Стопанският начин за експлоатиране на горите е идеалът на лесовъда. Той е за предпочитане, защото се предполага, че само стопанинът на гората може да мисли за нейното добро, за нейното запазване и за правилното ѝ експлоатиране, или, с една дума, само той може да мисли да въведе трайност при ползуването от гората си. За нашите условия, обаче, този начин на стопанисване не може да бъде приложен, защото и той има дефекти: първо, защото е свързан с голъми разходи, нужни за експлоатацията. И, както виждате, въ бюджетопоекта сж предвидени за тая цел само 10 милиона лева, които едвали ще стигнат за нъколко държавни гори; второ, защото нъмаме достатъчно технически подготвен персонал за тая работа; трето, защото върху нашите обществени гори тежат сервитути, каквото е правото на населението да разполага съ етатитъ за свои нужди, или за препитание; и, четвърто, което е най-главно, защото престъпното пратизанство, безгрижието и нехайството към общественитъ предприятия задушват всъко обществено начинание отъ какъвто и родъ да бжде то.

Въ туй отношение направенитъ опити доказватъ, че стопанската експлоатация не тръбва да се прилага въ България. Така, напр., стопанството въ „Гешова планина“, което бѣ предприето преди нъколко години, не можа да вирѣе, защото винаги свършваше съ дефицитъ, макаръ и експлоатационнитъ условия на тая гора да сж едни отъ най-добритъ. Този неуспѣхъ се дължи на престъпното хазайничество на висши и низши чиновници съ материалитъ, които се добиватъ отъ експлоатацията на стопанството. Азъ разполагамъ тукъ съ съдържанието на нъколко официални писма, пратени отъ длъжностни лица и които не искамъ да чета, защото целта ми не е да обиждамъ когото и да било, но отъ тия писма се вижда, че действително въ туй стопанство е имало хазайничество, вследствие на което и то не можа да вирѣе.

Горското стопанство въ Тича отъ 1922 до 1926 г. е изсѣкло: отъ Генишъ-ада 257.746 куб. м. и отъ Коджа-балканъ 139.144 куб. м., или всичко 394.890 куб. м., високоствелена маса, която въ своето преодоляващо болшинство е едъръ строителенъ материалъ. (Къмъ Х. Ивановъ). Вие ще се съгласите съ това, нали? Клатите глава. Азъ ще ви кажа, че и да го намалите съ 10%, пакъ това ще бжде. — Отъ този изсѣченъ материалъ трѣбваше да се извади: 70% едъръ строителенъ материалъ, или 258.497 куб. м.; 10% дребенъ строителенъ материалъ, или 25.849 куб. м.; 10% дърва за огрѣвъ, или 25.849 куб. м., и 10% върхари и клонки, почти негодни или най-много годни за дървени въглища или пакъ 25.849 куб. м. Поради неразбиране ли, или пъкъ умишлено, това не знамъ, но стопанството е изработило този материалъ така, че въ резултатъ сж били получени 97.371 куб. м. едъръ строителенъ материалъ, 558 куб. м. дребенъ строителенъ материалъ и 297.194 куб. м. дърва за огрѣвъ.

К. Маноловъ (зан): Това е свършено върно. Изгориха цѣлия материалъ.

С. Панайотовъ (з. в): Изхабени сж значи 161.126 куб. м. строителенъ материалъ, който е хвърленъ като дърва за огрѣвъ.

Официалниятъ докладъ по този случай, отъ който имамъ гукъ пренесъ, завършва така: (Чете) „Голъмитъ процентъ на горивната маса и малкиятъ процентъ на обработената строителна маса най-категорично доказва, че строителната маса сѣ лошо работи и използвава, а строителната такава отъ черъ, габъръ и други малоценни породи отива направо въ фигуритъ за дърва“. Ако приемемъ, че разликата въ цената на строителния и горивния материалъ е само 200 л. на кубически метъръ, то отъ изхабения 161.126 куб. м. държавата е изгубила 32.225.200 л. Питамъ: това стопанство ли е? Не!

Стопанството въ Берковица и онова въ Кръстецъ приличатъ почти на стопанството въ Тича.

Стопанската експлоатация въ нъкои държавни гори въ Родопитъ, която министерството предприе лани, даде тоже недобри резултати. Сѣченето тамъ, намѣста, е ставало по акордъ, а щомъ се пуца акордно сѣчене въ една гора, не може да става дума да стопанска експлоатация и за спазване на всички онѣзи лесотехнически прийоми, които трѣбва да се спазватъ. Не ща да говоря и за другитъ дефекти въ тия стопанства, тъй като сведенията, съ които разполагамъ, доколкото можахъ да разбера, сж дадени въ рѣшетъ на прокурора, така че той ще има да се провѣдесе по тѣхъ.

Четвъртиятъ начинъ за експлоатиране на горитъ, предвиденъ въ закона, е кооперативниятъ. Г. г. народни представители! Вѣроятно мнозина, като чуятъ да се говори за кооперация, ще кажатъ, че тая работа е невъзможна. Обаче съ положителностъ може да се твърди, че ако има поле, въ което кооператизмътъ може да се наложи, то е експлоатирането на общественитъ гори. Кооперативното експлоатиране съчетава въ себе си всички ония условия, които държавата трѣбва да спазва, а именно то съчетава въ себе си интереса на гората отъ лѣсовъдно гледище, интереситъ на стопанина ѝ — въ дадения случай държавата или общинитъ — отъ икономическо гледище и интереситъ на населението, като му се запазва правото на ползуване отъ тия гори. Даже ако човѣкъ погледне по-отблизо, производителната трудова кооперация е по-висша форма, отколкото е стопанската експлоатация, която лесовъдитъ навсѣкжде въ Европа желаятъ. Трудътъ на членоветъ на кооперацията ще измѣсти голъмия капиталъ, нуженъ като оборотни срѣдства при експлоатацията по стопански начинъ, а самоконтролата, която сама по себе си се явява, отстранява нехайството и корупцията, която души общественитъ предприятия, какъвато е и стопанската експлоатация. Кооперацията е, която ще отвикне населението отъ лошитъ похвати въ горитъ, ще го привърже къмъ тѣхъ, ще го навикне да гледа на общественитъ гори като на свой имотъ и да ги пази. Кооперацията ще осигури поминѣкъ на бедното население и ще го освободи отъ рѣшетъ на алчния търговецъ. Тя му създава постоянно работа, безъ то да има нужда да върши нарушения, съ които подкопава основитъ на самата гора, отъ която чака поминѣкъ си. Групираното въ трудови горски кооперации население, волю-неволю, ще съдействува на горската властъ не само въ разумната експлоатация, но и въ запазването и възобновяването на горитъ. Въ това отношение кооперативното експлоатиране, както казахъ, ще превъзходствува и стопанската експлоатация.

И, действително, нѣма по-голѣма гаранция, както за разумното експлоатиране, тъй и за ефикасната охрана и за осигуряване възобновяването на гората, отъ тая, щото да заинтересувате въ това отношение самото население. Щомъ то свикне къмъ това, щомъ обикне гората, щомъ я счита като своя собственостъ и щомъ чака отъ нея единствения си поминѣкъ, то ще я пази, безъ даже да има специална охрана.

Че действително кооперациитъ даватъ добри резултати, имамъ случай да ви докажа това въ по-подробното изложение, което направихъ миналата година. Тая година ще спомена само, че въ единъ докладъ до Министерството на земледѣлието за тия кооперации се казва, между другото, и следното: (Чете) „Отъ досегашната, макаръ и слаба, дейностъ на трудовитъ горски кооперации отдѣленieto за горитъ констатира, че има подобрене въ експлоатацията на горитъ и че тамъ, където ползуването отъ главния продуктъ въ горитъ се намира въ рѣшетъ на производителни трудови горски кооперации, прилаганата досега пакостна практика за препродаване дѣловетъ повече не съществува. Установено е сжщо така, че тамъ не се вършело нарушение, че тамъ сѣщата се извършва много правилно и въ духа на всички онѣзи начала, отъ които зависи сигурното възобновяване и запазване на горския обектъ. На нъкои мѣста вече има явни признаци за подобрене на поминѣчното състояние на бедното работно население“.

За да се види, че тая констатация е върна, азъ ще прочета и нъкои сведения за дейността на една кооперация, която се намира много далечъ отъ пѣтицата за съобщение, отъ гари и т. н., следователно, предполага се, че тя може да вирѣе най-слабо. Това е кооперацията въ Бѣлица, Разложко. За единъ периодъ отъ 7 години откакъ съществува, тая кооперация е отдѣлила единъ резервенъ фондъ 120.000 л. Направила е селски часовникъ въ с. Бѣлица, който струва 58.000 л. Купила е сжщо за сѣщото село една пожарна помпа за 48.000 л. Построила е 80 км. удобни горски пѣтица въ държавната Бѣличенска гора. Построила е 8 собствени дѣсгорѣзници, които струватъ близо 500 хиляди лева. Преди основаването на кооперацията мѣстното население е продавало етата си на търговци-чаркаджии на безценица, а нъкои селяни не сж знаели даже кога търговцитъ-чаркаджии сж сѣкли тѣхнитъ дѣлове. Следъ основаването на кооперацията, семействата, които членуватъ въ нея, освенъ че сж получавали и получаватъ надница за положения си трудъ 3 пѣти по-голѣма — 150 л. дневно — отъ надницата, която търговцитъ сж имъ плащали — 50 л. дневно — но заочнали да получаватъ печалба на кубикъ отпуснатъ имъ етатъ. Такава печалба е дадена презъ

1921 г. по 5 л. на куб. м., през 1922 г. — по 20 л., през 1923 г. — по 50 л., през 1924/1925 г. — също по 50 л., през 1926 г. — по 70 л., а през 1927 г. по 100 л. на куб. м. Това сж доказателства, че кооперативната експлоатация на горитѣ трѣбва да се предпочете. И азъ бихъ молилъ г. министра на земледѣлието при обсъждане начина, по който трѣбва да бждатъ експлоатирани нашитѣ обществени гори, да предпочете експлоатирането имъ чрезъ трудовитѣ горски кооперации, защото само тоя начинъ е, който ще спаси горитѣ отъ по-нататъшно опустошение.

Хвърляйки погледъ върху тазгодишния бюджетопроектъ, мене ми направиха впечатление две обстоятелства. Първо, че фондътъ за културни мѣроприятия по земледѣлието, горитѣ и водитѣ, е напълно слѣтъ въ бюджета на държавата. Това е една грѣшка, която би трѣбвало да се поправи. Грѣшка е затуй, защото тоя фондъ, който е основанъ още въ 1912 г., има за целъ да осигури суми за лесокултурни и лесотехнически работи, които следва да се предприематъ въ горитѣ, а не да удовлетворява общи нужди по държавния бюджетъ. Тоя фондъ не може да се слѣе съ държавния бюджетъ, защото по-голѣмата частъ отъ сумитѣ на този фондъ не сж държавни. Въ закона за горитѣ е казано, какви сж източникитѣ на този фондъ. Тѣ сж: 5% върху продажната стойностъ на дървенитѣ материали и др. продукти отъ държавнитѣ, общинскитѣ и др. обществени гори — сега тия 5% сж увеличени на 15%; по два лева на всѣки кубически метъръ дърва за горене или добиване на въглища и по 8 лева на всѣки кубически метъръ строителенъ материалъ, добивани отъ частнитѣ гори; 75% отъ сумитѣ добити отъ продажба на конфискувани материали и др. вещи по нарушение на закона за горитѣ — значи, тоя приходъ се взема отъ конфискуванитѣ материали отъ частни, училищни, църковни, общински и др. гори. Като се изреждатъ всички източници, вижда се, че голѣмата частъ отъ сумитѣ на тоя фондъ постѣпватъ отъ общинскитѣ, монастирскитѣ, училищнитѣ и частнитѣ гори, но, не и отъ държавнитѣ. Приходътъ отъ държавнитѣ гори по тазгодишния бюджетъ е 90 милиона лева, 15% отъ продажната стойностъ на държавнитѣ материали и други продукти отъ всички гори правятъ около 13—14 милиона лева, а въ фонда е предвидено едно постѣпление отъ 82 милиона лева. Разликата между 82 милиона лева и 14 милиона лева постѣпва отъ общественитѣ и частни гори. Следователно, тоя фондъ събира срѣдствата си не толкова отъ държавнитѣ гори и затова не трѣбва да се слива съ държавния бюджетъ. Той трѣбва да си бжде отдѣленъ и да служи изключително за ония цели, за които е създаденъ.

Друго едно нѣщо, което ми направи впечатление въ бюджетопроекта е, че при отдѣлението за горитѣ при Министерството на земледѣлието не сществува едно бюро за статистика по горитѣ. Г. министре! Вамъ е известно, че има голѣмо роптание противъ унищожението на горитѣ, противъ опрощаването имъ, противъ корененето имъ. А знаете, че корененето на горитѣ става по два начина: съ разрешение и безъ разрешение. Сега ние не знаемъ колко гори сж изкоренени съ разрешение и колко безъ разрешение, за да можемъ пѣкъ да видимъ кой унищожаватъ горитѣ и да вземемъ мѣрки противъ него. Ако има едно такова статистическо бюро Вие лично лесно ще се удостовѣрявате кой е виновникътъ за изтрѣблението на горитѣ.

Вънъ отъ туй, Вамъ е известно, че сждилищата се пълнятъ съ актове по нарушение закона за горитѣ, а голѣма частъ отъ тия актове отпадатъ въ сждилищата. Никой не държи смѣтка, защо тия актове отпадатъ. Ако има едно статистическо бюро при Министерството на земледѣлието, което да следи това, ще се види, че голѣма частъ отъ актовете падатъ поради тѣхната несъстоятелностъ — тѣ сж съставени било по партизански причини, било по карезъ и пр. Щомъ по-голѣмата частъ отъ тия актове отпадатъ поради тѣхната несъстоятелностъ, тогава и самото министерство щѣше да вземе мѣрки да не се съставятъ партизански актове, нито пѣкъ ще позволи на горскитѣ власти да капризничатъ при съставянето на тия актове и да разкарватъ населението ни въ туй, ни въ онуй време да виси по нѣколко дни по калиитѣ на сждилищата, да харчи пари и въ края на краищата тия актове да бждатъ отхвърляни. Азъ смѣтамъ, че Министерството на земледѣлието ще направи много за горитѣ, ако даже още въ тазгодишния бюджетъ предвиди едно такова бюро, което да събира тия сведения, които ще бждатъ отъ голѣма полза. Въ това бюро ще могатъ да се взематъ и сведения кѣде се залесява, какво се залесява и колко отъ залесяването е дало резултати и колко не. Сега нѣкой отъ васъ може да излѣзе тукъ съ

данни, съ каквито и азъ разполагамъ, безъ тѣ да бждатъ проверени отъ нѣкого.

Съ тия нѣколко бележки азъ завършвамъ, като смѣтамъ, че г. министърътъ на земледѣлието, който иска да се направи нѣщо добро за нашитѣ гори, ще обърне внимание особено върху това, да се въведе кооперативната експлоатация на общественитѣ гори, защото пѣтътъ за спасението на горитѣ е само въ тази експлоатация. (Ржкоплѣтескания отъ земледѣлцитѣ)

Председателстващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Тома Христовъ.

Обаждатъ се: Отсъствува.

Председателстващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Първанъ Първановъ.

Обаждатъ се: Отсъствува.

Председателстващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Куртевъ.

Д. Даскаловъ (з. в.): Г. председателю! Има само 25 души.

Х. Силяновъ (д. сг.): Нѣма да се гласува.

И. Куртевъ (нац. л.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Ще ме извините, че ще повтора нѣкои сведения на преждеговорившия, но това е необходимо, за да направя своитѣ извлѣчения. Тѣзи сведения азъ ще ги допълня.

Ако прегледаме статистическитѣ таблици и трудовѣтъ на специалиститѣ въ областта на земледѣлието, ние ще видимъ, че дребнитѣ стопанства у насъ значително нарастватъ, било за смѣтка на горитѣ и меритѣ, било за смѣтка на едрото земевладение. Взрѣмъ ли се пѣкъ въ таблицитѣ на заетитѣ въ земледѣлието работни ржце, ние ще констатираме сжщо, че въ продължение само на 20 години, споредъ сведенията на проф. Долински, има едно увеличение на работнитѣ ржце съ 40%, т. е., ако дадена площъ по-рано се е обработвала съ 100 ржце, днесъ се обработва съ 140.

Отъ друга страна бие на очи бързото увеличение на земледѣлскитѣ работници въ селата или на тѣй нареченитѣ безземелни земледѣлци, които презъ 1920 г. вече надминаватъ цифрата 10-5%, докато презъ 1900 г. сж били едва 3%. Като имаме предъ видъ отъ друга страна намаляването на brutния приходъ отъ дадена площъ земя, която споредъ г. Молловъ достига 14% отъ довоенното производство, ние лесно ще си обяснимъ защо селото тѣй бързо обеднява и защо е тоя бѣгъ отъ селото къмъ града. Стопанството, г-да, отъ 30 декара земя — като изключимъ, разбира се, тютюневитѣ райони — е полугладно. То е по-зле отъ най-дребния служащъ въ града. Това стопанство не може да даде повече отъ 200—210 надници, мжжки и женски, презъ годината. А като имаме предъ видъ, че въ нашитѣ села липсва домашна селска индустрия, както и търсене на наемънъ трудъ, освенъ въ даденъ сезонъ, ние ще се увѣримъ, че тия семейства съ 30 декара земя просто бедствуватъ, кършатъ праздни ржце и гладуватъ. Ние вички се питаемъ: какво трѣбва да се прави?

И азъ признавамъ голѣмата загриженостъ на г. министра на земледѣлието въ туй отношение, но не признавамъ едно — че той е надлучалъ най-правия пѣтъ, за да се справи съ това бедствие. По примѣра на западноевропейскитѣ държави, които обявиха борба за жито, и нашето министерство отначало се хвърли именно въ това направление, главно въ повдигане на зърненото производство, което, разбира се, не се отдава така бързо и тѣй лесно на народи дори много по-напреднали отъ насъ, съ по-висока култура, съ повече срѣдства, по-евтини торове, по-евтинъ кредитъ, а най-важното съ осигурени вътрешни пазари на своитѣ произведения.

Знае се, какви сж срѣдствата за провеждане тая политика на г. министра. Това бѣха: доставка на машини, подмѣтката, дълбоката есенна оранъ, замѣняването на изроденитѣ семена съ нови и други още дребни мѣроприятия. Като не отричамъ ползата отъ модернитѣ сѣчива, както и отъ добритѣ стопански сгради, искамъ да припомня на г. министра и на г. г. народнитѣ представители, че стопанство, въ което подвижниятъ живъ или мъртавъ инвентаръ, заедно съ стопанскитѣ сгради сж надминали 40% отъ общата стойностъ на това стопанство, то е обречено на про-

падане. Не може едно стопанство отъ 60—70 декара да има и плугъ, и култиваторъ, и брана, и подривачъ, и сѣялка, и добъръ добитѣкъ, и добри сгради. Тѣхното амортизиране и олихвяване би го докарало до пропасть.

Подмѣтката и дълбоката есенна оранъ, както и миналата година имахъ случай да говоря по този въпросъ, сѣ добри предшественици на лѣтните окопни растения. Но за тѣхното пропагандиране ние отидохме до смѣшностъ: ангажирахме и агронома, и специалиста, и писаря, и разсилния дори, да отбелязватъ какво е подмѣтнато. А дълбоката оранъ при наличния добитѣкъ дълго време за насъ ще бѣде само една далечна мечта, пѣкъ и ползата отъ нея за всички почви е доста съмнителна.

Замѣняването на сегашните пшеници съ нови сортове не оправда нашитѣ надежди. Тия пшеници не издържатъ на рѣжда и други болести, закѣсняватъ въ своето узрѣване съ седмици. Отъ друга страна съвсемъ не издържатъ на голѣми студове. Тази година засѣяните съ тия пшеници площи въ по-голѣмата си частъ сѣ измръзнали. Опитните станции, респективно Министерството на земледѣлието, не бива да пука въ широко разпространение сортове недостатъчно изпитани.

Мене ме учудва още една разпоредба на Министерството на земледѣлието — разпоредбата за пропагандиране усиленото засѣване на царевичата чрезъ учредяване на царевични райони, когато до днесъ се пропагандираше, че царевичата трѣбва да бѣде на най-заденъ планъ въ нашето сѣитбообръщение. Това, споредъ мене, е една непроситима грѣшка. Като се съгласявамъ напълно, че зърненото производство трѣбва да се засилива, най-малко споредъ рѣста на нашето население, азъ намирамъ, че то не може да ни спаси въ борбата ни за пари и срѣдства за поминѣка ни. Не можемъ ние дълго да издържимъ задокеанската конкуренция съ жито и брашно. Канадецътъ има единъ килограмъ жито по-евтино отъ 1 л., а на насъ, при евтината оценка на нашата налница, то струва надъ 4 л. Въ Италия, въ Германия и другале на Западъ борбата за жито има своето голѣмо оправдание. У насъ, където нѣмаме индустрия въ широкъ машабъ, където минните богатства сѣ слаби и неразработени, ние трѣбва да обърнемъ очи къмъ другитѣ отрасли на земледѣлието, които ще ни дадатъ повече срѣдства и ще намалятъ вноса на чуждитѣ стоки. Тия отрасли сѣ: скотовѣдството, птицевѣдството, бубарството, тютюнътъ, оризътъ, лозарството, винарството и др.

Производството на тютюна, споредъ менъ, трѣбва да бѣде увеличено и подобро. Тютюнопроизводителните райони трѣбва да бѣдатъ разширени на изтокъ, тамъ, където споредъ изследванията на нѣкои специалисти почвенитѣ и климатически условия не сѣ по-лоши отъ тия въ Кърджалиско.

Оризътъ въ по-далечното турско време се е сѣялъ въ 300—400 хиляди уврата въ Маришката долина — тогазъ, когато Марица и нейните прийоци сѣ били пълноводни. Утре, при изкуственото напояване, оризосѣянето трѣбва да достигне сѣщитѣ размѣри.

Сѣянето на памука, сусама и другитѣ индустриални растения трѣбва да върви паралелно съ развитието на нашата индустрия; иначе може да дочакаме крахъ и разочарование.

Но най-важниятъ отрасъл, неразривно свързанъ съ зърненото производство, това е скотовѣдството. Отъ всички видове домашни животни, досега конятъ е отглежданъ съ най-много грижи отъ земледѣлца. Тукъ-тамъ, особено въ Североизточна България, се срѣщатъ отлични екземпляри, но, за голѣмо съжаление, тѣхното търсене и цена е много по-ниска отъ тая, която бѣше преди 15-20 години. Мѣстото на коня сега е въ плуга и въ тежката работна кола. Но, за съжаление, нашитѣ разплодници не отговарятъ на тая нужда; тѣ ни даватъ отлични каретни коне, но не и тежки першерони, каквито не се срѣщатъ нито въ единъ отъ нашитѣ конезаводи.

За овцата, която е силно стѣснена, поради разоряването на меритѣ, се полагатъ сѣщитѣ грижи, даже повече, отколкото за говедата. Фия, лещата, хубавото ливадно сѣно отиватъ за коня и овцата — съ изключение, разбира се, на нѣкои райони — а за кравата и биволицата оставатъ само огризкитѣ и сухата слама.

Дръгливото и слабо наше говедо трѣбва чакъ по-скоро да си отиде. Министерството на земледѣлието, окръжнитѣ постоянни комисии, както и общинитѣ трѣбва да направятъ всички жертви за повдигане на говедовѣдството.

Грижитѣ за увеличение на фуража сѣ похвални, но се направиха множество грѣшки; и то непроситими.

Разораха се за люцерниша мери, които съвсемъ не отговарятъ за целта. Плиткитѣ и бедни почви не сѣ за люцерна. Това може да донесе само разочарование.

Но една отъ най-първитѣ грижи за повдигане на скотовѣдството, това е подобриенето на говеджата раса. Южното и източно българско говедо съвсемъ не ще заплати много грижи, които се полагатъ за него. Много малко внимание е обърнато и на уговяването на добитѣка. На пазара се срѣщатъ само слаби и рѣдко полуохранени говеда, които нѣматъ значение за износъ. Соватчийството умрѣ, но ние трѣбва да го възстановимъ чрезъ оборното хранене. Престѣпление ще бѣде, издаденото отъ хомота животното да бѣде продавано само за цената на кожата, както е сега. Държавата трѣбва да поощри било чрезъ премии, било чрезъ изложби уговяването на добитѣка, който се търси много въ съседнитѣ пазари.

Млѣкарството и разклоненията му въ околността на голѣмитѣ наши консомативни центрове не е на оная висота, на която трѣбва да бѣде. Много краварски села не познаватъ фия, не познаватъ лещата, не познаватъ дребното просо, а тревниятъ фуражъ, включително и сушената люцерна, както и кръмното цвекло ги доставятъ отъвън. Тиквата пѣкъ съвсемъ не влиза въ тая дажба. По-едритѣ кравари въ околността на София, споредъ мене, не сѣ добре; може би и затуй тѣ се опитватъ да отглеждатъ телци за разплодъ. Отглеждането на такива може да се поощри въ балканскитѣ села, където прѣсното млѣко нѣма търсене.

Сиренарството и масларството въ насъ разчитатъ само на нашитѣ градове, които бързо се пресичатъ. Нека ми бѣде позволено да кажа, че малката Дания съ 43.000 кв. км. и три милиона и половина население презъ 1926 г. е произвела и изнесла само въ Англия 140 милиона килограма масло за 9 милиарда лева. Ние, може би, нѣма да бѣдемъ Дания, между другото и затуй, че климатътъ у насъ е по-сухъ, но половината отъ нейното производство можемъ да имаме, стига само да действуваме планомерно, а не съ скокове.

Нашиятъ кашкавалъ и сирене иматъ още търсене въ съседнитѣ пазари, дори въ Марсилия. Но да говоримъ за завладяването на пазари, ще бѣде смѣшно.

Нашето подобро месо на първо време сигурно би задоволило съседнитѣ пазари, които често прибѣгатъ до вноса на замразено месо отъ презокеанскитѣ страни. Искърското говедо подхожда за всички наши краища; то отговаря на всичкитѣ цели на говедовѣдството: за работна сила, за месо, и за млѣко — най-вече за месо, защото то се подава на бързо уговяване. Държавата трѣбва бързо да го разпространи не само чрезъ мъжки разплодници, но и чрезъ женски екземпляри.

Конезаводитѣ въ голѣмата си частъ трѣбва да бѣдатъ превърнати въ опитни краварници. Азъ не разбирамъ защо, напр., държавата харчи нѣколко милиона лева за конезавода въ с. Божурище, поддържа 55 души чиновници — безъ временнитѣ надничари — и въ края на краищата какво, мислите, произвежда? Само 36 кончета, годни, разбира се, само за езда.

Не по-добро е положението и въ другитѣ конезаводи и стопанства. Тамъ скѣпниятъ административенъ персоналъ, многото разпоредители и специалисти поскѣпватъ производството, като го дори удесеторяватъ.

Нѣколко думи и за птицевѣдството. Въпрѣки голѣмил шумъ, който се вдига около птицевѣдството, и голѣмитѣ разходи, които се сториха за него, резултатътъ е равенъ на нула. Износътъ на яйцата стремително намалява, може би, затуй, че износътъ на кокошкитѣ е твърде засиленъ. Азъ разбирамъ мисълта на г. министра, кокошката да бѣде свалена отъ дървото, на което лежи, но не разбирамъ защо сѣ тия скѣпи курници! И азъ напълно оправдавамъ ония стопани, които ги превърнаха на обори, на сайванги, на плѣвни. Какъ може единъ разчетливъ стопанинъ въ една сграда, струваща му 6-7 хиляди лева, да тури 20-30 кокошки, които ще му дадатъ яйца най-много за 1.500—2.000 л. Това е нито разумно, нито добро. На модерния курникъ трѣбва да отговаря модерното хранене на кокошката, за каквато не може да се мисли при сегашния уровень на нашето село.

Т. Стоилковъ (д. сг): Ако не я хранишъ, ке умре.

И. Куртевъ (нац. л): Така е. Да умре! — Едрото птицевѣдство има смисълъ край медницитѣ и едритѣ стопанства.

Т. Стоилковъ (д. сг): Ако не я хранишъ, ще ѝ окапе перушината веднага. (Смѣхъ)

И. Куртев (нац. л): А за нашите дребни стопанства сж достатъчни 20-30 кокошки, които да използват отпадъците от гумното и от кухнята.

Не по-малко внимание трябва да се обърне и на износа на птиците. Аз не съм за абсолютната му забрана. Но той не трябва да превъзвеша ръста на размножаването. Угояването на старите птици, на гъските и на патиците е твърде слабо познато у нас, освен в някои нѣмски поселения. А то би увеличило значително стойността на птиците. Разходите, които биха се сторили за угояването, биха се платили най-малко трикратно, понеже тия птици се продават на бързо угояване.

Износът на яйцата страда от много дефекти, най-важният от които е слабото сортиране на стоката. Износителите, главно по-дребните, примѣсват първокачествена сж второкачествена стока, сдри сж дребни яйца, и по този начин подбиват цената на българското яйце. Нека ми бъде позволено да направя една бележка за Кюстендилския, Хасковския и южните краища на Пловдивския окръжи, както и за новите земи, които не участвуват нито сж едно яйце в износ на яйцата. Това се дължи на слабата и не-нослива кокошка. Често даже за нуждите на голѣмите градове в тия краища се внасят яйца от други краища. А това лесно би могло да се избѣгне; само като се замѣнят яйцата за разплод, в една-две години ще има и в тия краища по-добри кокошки. И не разбирам защо това досега не е било предприето.

Ще премина към друг отрасъл, който е погълнал много народни сѣдства — лозарството. Лозарството, свързано сж винарството, е погълнало повече от 10 милиарда лева народни сѣдства. Всѣка година се харчат повече от 8-900 милиона лева за надници, синь камък, прѣскачки и др., сж слаба надежда да бъдат внесени в страната чрез износ на вино и грозде поне сумите, давани за синь камък.

За усиѣшното лозарство трябва сигурни пазари. А това може да се извоюва преди всичко сж премахването на ония фискални тежести и голѣми формалности, които затрудняват износ. Ние загубихме тая година виенския газар за вината от североизточна България само поради тия фискални тежести и формалности. Търговците износители се задоволиха да купуват долинокачествени унгарски вина, като ги подправят сж спирт.

Износът на гроздето сжщо не е за похваляване. Търговските камари не бива да разрешават, износът да се прави от некомпетентни хора, които често пѣти компрометират стоката. Повече от половината грозде през миналата година се изнесе от Преславска околия. Трябва да се отдаде похвала на тия добри стопани и тѣхните рѣководители.

За плачевното положение на нашето овощарство говори вносът на калифорнийски ябълки и сушени зарзали, продавани на твърде високи цени. Страната не е изучена в овощарско отношение. Сѣят се овощни градини безразборно, и резултатите сж печални. Нашите овощни градини, доколкото ги има, в по-голѣмата част наподобяват гори, засѣяни сж всевъзможни сортове, и твърде невнимателно. Да напомним ли, че само от износ на прѣсни овоща Чехословакия добива 6 милиарда и половина лева — повече, отколкото ние добиваме от всички наши износни артикули?

Бубарството сжщо не е на оная висота, на която трябва да бъде. Трябва голѣми черничеви посадения, вѣсто да се правят опити сж черничеви ливади, които ще ни дадат сигурно росен лист и в резултат — болестта желтелица по бубите.

Нѣколко думи за горите. Според науката, горите трябва да съставляват най-малко една трета част — или 33% — от общата площ на държавата, за да имаме здрав климат, нормална влажност и гарантирано плодородие. Нашите гори, както преждеговорившият изтъкна, възлизат на около 26% от общата площ, а като се имат пред вид голѣмите опустошения, причинени от добитѣка и от неправилното сѣчене горите едва достигат до 20%.

А между туй залесяването върви твърде бавно. Секциите за залесяването и лесничествата, според лесовѣда Дончев, сж залесили и възстановили от 1905 г. насам всичко 220 хиляди декара. В това число влизат и възстановените заклеявали гори. Сторените разходи не сж оправдани от това малко количество. А между това имаме опустошени от пожари повече от 1.600.000 декара гори в Рила, Родопите, Стара-планина и Пирин, които сжщо така чакат своето възстановяване. Недопущането на доби-

тъка в тия опожарени мѣста би ги възстановило по естествен начин в по-голѣмата им част, обаче, за жалост, върши се тѣкмо обратното. Пространството на поройните периметри в горската площ, от друга страна, възлиза на повече от 1 и половина милиона декара, които сжщо чакат своето възстановяване и укрепяване. Вън от това, има голѣми пространства заклеявали гори и стрѣмни площи, които не влизат в числото на горската площ, но сж негодни за нищо друго, освен за гори. Едно систематично залесяване изисква най-малко 100 милиона лева годишен разход, който държавата не може да даде. Сж слабите сѣдства, които се вписват в държавния бюджет, не се постигат исканите резултати, защото всичко се върши без план и без система. От друга страна, опустошението на горите върви сж страшна сила, и се улеснява от невежеството, леността и до голѣма степен от поквареността на голѣма част от горската стража.

Нѣколко думи за кредита. Аз не съм съгласен сж другарите от лѣво и от дѣсно, че широкият кредит при днешния голѣм лихвен процент ще улесни нашите стопани. Според научните изследвания и изчисления земеделските стопанства дават не повече от 5-6% доход, а при евтината цена на нашата надница — половин процент, повече. Всѣки лев, даден над тоя процент за лихва, би бил само откраднат от залѣка на земеделеца. Кооперациите, против които не съм, сжщо поскѣпват кредита сж своето посѣдничество и наложителни дѣлове. Днес, когато в Унгария, в Италия държавата поема голѣма част от лихвите за производителните заеми на земеделеца, най-малко, погрѣшно ще е да се говори, че сѣпите кредити у нас ще помогнат на земеделеца. По-скоро намаляние на лихвения процент, отколкото да се правят подаяния за строеж на сгради, и за покупка на машини, което учи нашето население на просия.

Чудно е, че Дирекцията за т. з. с. още не си отива. Години под ред тя харчи грамадни суми, без да се вижда края на това дѣло. Въпросите се прерѣшават по нѣколко пѣти. Нейните органи често се намѣсват дори и в правата на самоуправителните тѣла, което е твърде печално. Тая работа може да се възложи на мѣстните органи, които биха изпълнявали по-правилно и по-бързо. Има случаи, отчуждени земи, стопаните притежават изпълнителни листове, но и досега не им е платено нищо.

Нѣколко думи по сѣщината на бюджета, собствено ще кажа само за Русенския образцов чифлик. От непосредствени наблюдения аз констатирах, че той се намира не в такава добро положение, в каквото трябва да бъде. Помѣщенията сж тѣсни и нехигиенични, храната е недостатъчна и недостатъчно питателна; има чести заболявания от туберкулоза, от неврастения. Болничното помѣщение е много нехигиенично, неудобно. Държавата не можа да намѣри 2 милиона лева да допострои наченатия пансион, основите на който се рушат.

Сж тия бележки аз свършвам, като пожелавам да се вложат повече грижи за нашето земледѣлие, което е основата на нашето стопанско преуспѣване и сигурността на държавата.

Председателстващ В. Димчев: Има думата народният представител г. Груя Павлов. Нѣма го.

Има думата народният представител г. Момчо Дочев. Нѣма го.

Има думата народният представител г. Иван Бомбов. Нѣма го.

Има думата народният представител г. Иван Хрелпанов. Нѣма го.

Има думата народният представител г. Григоръ Реджов. Нѣма го.

Има думата г. министърът на земледѣлието и държавните имоти.

Министър Д. Христов: Г. г. народни представители! Голѣма част от записаните се да говорят народни представители отсъствуват. От тѣх има и такива, които имат право да говорят, по правилника, защото сж представители на парламентарни групи, които не сж се изказали.

Пред вид на това аз моля да се влигне заседанието за понеделник сж сжщия дневен ред, за да се даде възможност на тѣзи господа, които сж записани, да се изкажат.

П. Анастасов (с. д): Нѣма кворум, да се гласува.

Министър Д. Христов: Недейте държа на кворума, когато се дава възможност на всички господа да се изкажат. Моля ви да се съгласите, следующето заседание да бъде въ понеделникъ съ сѣщия дневенъ редъ, когато ще взематъ думата господата, които сѣ се записали да го-ворятъ.

П. Анастасъ (с. д): Вие решавате да имаме заседание въ сѣбота и въ понеделникъ, а не присѣтствувате! Може ли да ставатъ такива скандали? (Възражения отъ сговориститѣ)

Н. Кемилевъ (д. сг): Петърчо! Ние съ тебе винаги сме тукъ!

Д. Грънчаровъ (з. в): Г. председателю! Не можете да гласувате да има заседание въ понеделникъ. (Пререкания между дѣйствицата и сговориститѣ)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Дневниятъ редъ ще бъде следниятъ:

1. Второ четене бюджетопроектитѣ за разходитѣ по: 1) Министерството на земледѣлието (продължение разискванията); 2) Главната дирекция на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ; 3) Дирекцията на въздухоплаването; 4) Министерството на външнитѣ работи и изповѣданията; 5) Българската православна църква; 6) Министерството на правосѣдието; 7) Държавнитѣ дългове; 8) По изпълнение договора за миръ; 9) Главната дирекция на желѣзницитѣ и пристанищата: а) морска и рѣчна служба; б) морска учебна часть; в) желѣзопѣтно училище; 10) Върховното правителство; 1) Върховната и окръжнитѣ смѣтни палати.

2. Първо четене законопроекта за уредба и управление на българскитѣ държавни желѣзници.

Второ четене законопроектитѣ:

3. За морското училище.

4. За одобрение изплащането на фирмитѣ Гебрюдеръ Бетелъ и пр., доставенитѣ отъ тѣхъ материали за нуждитѣ на българскитѣ държавни желѣзници и пр.

5. За одобрение договора за правоотношенията между държавата и Българското параходно дружество Варна.

6. За закупване земледѣлското стопанство на Милю Балтовъ, синове.

Одобряване предложенията:

7. За приемане на служба по ведомството на Главната дирекция на т. з. стопанства, руски подданици, специалисти землемѣри и пр.

8. За разрешаване на Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти да задържи и приеме на служба чужди подданици лесовѣди и пр.

9. За приемане на държавна служба чужди подданици по Министерството на търговията, промишлеността и труда.

Първо четене законопроектитѣ:

10. За благоустрояване и отчуждаване на мѣстата въ района на Варненското индустриално пристанище.

11. За признаване права на индустриална концесия за производство на памучни прежди на акционерното дружество „Текстилъ“ въ Варна.

12. За допълнение на чл. 1, алинея първа, отъ закона за адвокатитѣ.

13. За извънбюджетенъ (свръхсметенъ) кредитъ отъ 1.500.000.000 л.

14. За освобождаване отъ мито и пр., вносимитѣ отъ фирмитѣ Кремаковъ и Матесвъ, въ Бургазъ, 20.000 присадени маслинови дръвчета.

15. За ликвидация на имотитѣ на разтуренитѣ по закона за защита на държавата българска комунистическа партии и др.

16. За отстъпване отъ държавата на нѣкои общини нахоядящитѣ се въ землищата имъ минерални извори.

17. За облагане съ данѣкъ моторнитѣ коли.

18. За допълнение закона за българското подданство.

19. За ликвидиране гражданско-правнитѣ отношения между държавата и амнистиранитѣ, осѣдени по закона за наказване виновницитѣ за народната катастрофа.

20. Докладъ на прошектарната комисиия.

Конто приематъ този дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ рѣжка. Болшинство, Събранието приема.

Заседанието се вдига за понеделникъ.

(Вдигнато въ 19 ч 35 м.)

Подпредседатели: { А. ХРИСТОВЪ
В. ДИМЧЕВЪ

Замѣстникъ-секретарь: ИВ. ХРЕЛОПАНОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

Стр.

Струски, разрешени на народнитѣ представители: Коста Николовъ, Константинъ Муравиевъ, Трифонъ Ерменковъ и Добри Даневъ Манасиевъ 1671

Законопроекти:

1) за разрешаване на Казанлъшката градска община да сключи за смѣтка на Казанлъшкото българско училищно настоятелство заемъ въ размѣръ на 316.000 л. отъ Казанлъшката популярна банка. (Трето четене) 1671

2) за отстъпване Вардимъ-Новградското държавно блато, Свищовска околия, на Великотърновския окръженъ съветъ, за да го подобри и използва за срокъ отъ 25 години. (Трето четене) 1671

Бюджетопроектъ за разходитѣ презъ 1929/1930 финансова година по Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти. (Продължение разискванията) 1671

Дневенъ редъ за следващото заседание 1687